

Aldersforskjeller i selvbiografisk hukommelse: Barns og foreldres hukommelse fra en omsorgsovertagelse

Envor M. Bjørge Skårdalsmo

Innlevert som hovedoppgave ved Psykologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2010

Sammendrag

Forfatter: Envor M. Bjørge Skårdalsmo

Tittel: Aldersforskjeller i selvbiografisk hukommelse: Barns og foreldres hukommelse fra en omsorgsovertagelse

Veileder: Annika M. D. Melinder

Denne studien har et vitnepsykologisk perspektiv og er en del av forskningsprosjektet ”Plasseringsstudien” ved Enheten for kognitiv utviklingspsykologi (EKUP), Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. En forsker er med under en omsorgsovertagelse (plassering) i regi av barnevernet og noterer blant annet ned hva som skjer og hvem som er til stede. Én uke og 3 måneder i etterkant av plasseringen blir barna og foreldrene intervjuet ved hjelp av en strukturert intervjuprotokoll om hva de husker fra denne dagen. Alle intervjuene bruker den samme intervjuprotokollen. Informasjonen blir kontrollert opp mot opplysningene notert plasseringsdagen og kodet til korrekte eller uriktige informasjonsenheter. Plasseringsstudien er unik nasjonalt og internasjonalt, da få eller ingen andre studier har hatt anledning til å observere omsorgsovertagelser i regi av barnevernet, og den må regnes som å ha en høy økologisk validitet.

I oppgaven er det søkt å finne svar på hvorvidt det er aldersforskjeller i mengden informasjon som huskes, og hvor stor andel av disse svarene som er korrekte. Det er i analysene skilt mellom spørsmålstypene fri gjenhenting; åpne direkte spørsmål og ja/nei-spørsmål.

Deltagerne er delt inn i fire aldersgrupper; barn på 3 – 6 år ($n = 13$); 7 – 10 år ($n = 14$); 11 – 12 år ($n = 13$) og voksne ($n = 26$). Det ble funnet en forventet alderseffekt på mengden informasjon rapportert; de minste barna gjenga minst og de voksne mest informasjon på åpne spørsmål. Beregning av prosentvis korrekthet viste at den var høy for alle aldersgruppene i fri gjenhenting og på åpne direkte spørsmål, og litt lavere for de minste barna enn for de andre. Barna fra 7 år og oppover hadde nøyaktig like høy korrekthet (97 %) som de voksne på fri gjenhenting og litt (ikke-signifikant) bedre enn de voksne på åpne direkte spørsmål (hhv. 94 % og 91 %). På ja/nei-spørsmål hadde de minste barna like høy korrekthet (83 %) som ved åpne direkte spørsmål, og prosentvis korrekthet økte med alder. Imidlertid er det valgt å ikke legge stor vekt på dette resultatet av årsaker redegjort for i studien.

Forfatterens bidrag i prosjektet har vært på flere nivåer: intervjuing og testing av barn; intervjuing av foreldre og saksbehandlere; innhenting av saksopplysninger; transkribering av intervjuer og reliabilitetstrening for observasjoner under plasseringen. Den største oppgaven har imidlertid vært å utvikle en database for å heve datakvalitet i prosjektet. Dette har bestått i en kontinuerlig utvikling av strukturer og spørringer i databasen, innlegging av data, opplæring av andre deltagere i prosjektet, og hjelp til å hente ut data for andres vitenskapelige arbeider.

Funnene i oppgaven er et empirisk bidrag til kognitiv utviklingspsykologi og vitnepsykologi. De kan være til nytte for alle som møter barn som informanter, vitner eller ofre for vold og overgrep. Et avsnitt om mulige praktiske implikasjoner er tatt med. Det er understreket viktigheten av å bruke åpne spørsmål og faglig anerkjente intervjuprotokoller i møte med barn, slik at lukkede spørsmål reduseres til et minimum. Dette vil være viktige bidrag til å øke både barnas og de voksnes rettssikkerhet.

Forord

Jeg hadde aldri trodd jeg skulle skrive en hovedoppgave om hukommelse, for hvilken samfunnsnytte kunne det ha? Gjennom arbeidet med oppgaven har det blitt mer og mer klart for meg hvordan møtepunktet mellom hukommelsesforskning, vitnepsykologi og praktisk anvendelse kan ha enorm betydning for barns og voksnes rettssikkerhet. Jeg håper også denne oppgaven kan være et bidrag til dette.

Jeg vil takke alle de barna som velvillig har stilt opp til våre intervjuer. Det har vært sterkt å se hvor trist og vanskelig det har vært for mange av dere å skilles fra mamma og/eller pappa, selv om dere ikke har hatt det så bra der bestandig. Det har også vært flott å se hvor godt mange av dere har fått det i et nytt hjem; jeg håper det går bra med dere videre. Takk til foreldrene som har samtykket til å delta i denne studien. Mange av dere har sterke historier å fortelle, dere har ikke hatt det så lett selv. I enkelte tilfeller har det heller ikke vært lett for oss å forstå at barna skulle tas fra dere, at dere ikke heller kunne fått mer støtte til å håndtere omsorgsoppgavene selv. Det er mitt håp at noen vil ta tak i *innholdet* i hva dere barn og voksne har fortalt, slik at deres historier og meninger kan komme ut til flere.

Takk til saksbehandlerne i barnevernet. Dere har en krevende jobb der det ikke alltid er lett å vite om de riktige valgene er gjort. Takk også til beredskapsforeldre og fosterforeldre som har åpnet hjemmene sine for oss. Det er en fantastisk viktig innsats dere gjør, både for disse barna og for samfunnet.

Takk til min veileder Annika Melinder for stort engasjement, tydelige tilbakemeldinger og god og konstruktiv veiledning. Uten deg hadde ikke denne oppgaven blitt til.

Jeg vil takke Gunn Astrid Baugerud for ditt enorme engasjement for Plasseringsstudien og alt du har bidratt med. Innsatsen du gjorde med koding på sensommeren var imponerende, uten den hadde mitt datamateriale vært atskillig tynnere. Takk også for din åpne dør og viktige kommentarer til denne oppgaven.

Takk til Ragnhild Klingenberg Stokke, Ingvild Danielsen Rongved, Tonje Moe og Kristianne Stigsdatter Ovenstad som har bidratt med en enorm innsats i datainnsamling, transkribering og koding. Jeg ønsker Marthe og Ida lykke til med videreføringen av assistentarbeidet!

Jeg vil også takke Dag-Erik Eilertsen for verdifulle innspill om hvordan lage en god database, Jon Martin Sundet for inspirerende metodesamtaler og Pål Ulleberg for hjelp med konkrete metodespørsmål.

Takk til Ivar Fahsing og Asbjørn Rachlew for gode innspill og interessante samtaler om hvordan rettsikkerheten kan bedres her i landet.

En stor takk til mamma og pappa for å ha tatt seg av utvendig hus- og hagearbeid mens jeg har jobbet med dette, og en ekstra takk til mamma for korrekturlesning i en tidlig fase.

Takk til katten Tiger som stadig minner meg om viktigheten av kjærlighet, mat og søvn.

Til slutt vil jeg takke Tore, min beste venn, sparringspartner og livsledsager. Din kjærlighet gjør livet godt å leve. Du har noen ganger mer tro på meg enn jeg selv har, og du har stilt opp med matlaging, husarbeid, snekring, oppmuntring, gode diskusjoner og en uslåelig korrekturlesning. Jeg gleder meg til fortsettelsen!

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Hukommelse.....	2
1.1.1	Modeller for hukommelse	2
1.2	Aldersforskjeller i selvbiografisk hukommelse.....	6
1.2.1	Komparative vitnepsykologiske studier	8
1.2.2	Hukommelse fra ikke-arrangerte selvopplevde hendelser	12
1.3	En kort presentasjon av studien	15
1.4	Hypoteser.....	15
2	Metode.....	18
2.1	Design.....	18
2.2	Etiske overveielser.....	18
2.3	Deltagere.....	20
2.4	Målinger.....	22
2.4.1	Observasjoner under plasseringen.....	22
2.4.2	Hukommelsesintervjuene	22
2.4.3	Koding av intervjuene	24
2.5	Prosedyre	25
2.5.1	Konfidensialitet	26
2.5.2	Den første kontakten med familien	26
2.5.3	Oppfølging etter 1 uke.....	26
2.5.4	Oppfølging etter 3 måneder.....	27
2.6	Statistiske resonnement	27
2.6.1	Hypotesetesting og variansanalyser	27
2.6.2	Effektstørrelse	29
2.7	Utvalgets størrelse og avhengige variable	30
3	Resultater.....	31
3.1	Preanalyser.....	31
3.2	Alderseffekt i mengde informasjon	31
3.2.1	Total mengde informasjon	33
3.2.2	Spørsmål for fri gjenhenting: Mengden av informasjon	33
3.2.3	Åpne direkte spørsmål: Mengden av informasjon	34

3.2.4	Oppsummert - hypotese 1	36
3.3	Prosentvis korrekthet – åpne spørsmål	36
3.3.1	Total prosentvis korrekthet.....	36
3.3.2	Spørsmål for fri gjenhenting: Korrekthet av informasjon.....	38
3.3.3	Åpne direkte spørsmål: Korrekthet av informasjon	38
3.3.4	Oppsummert - hypotese 2	38
3.4	Prosentvis korrekthet – ja/nei-spørsmål	39
3.4.1	Oppsummert - hypotese 3	41
4	Diskusjon.....	42
4.1	Bruk av gjennomsnittsvARIABLER.....	42
4.2	Alderseffekt i mengde informasjon	43
4.3	Prosentvis korrekthet – åpne spørsmål	45
4.4	Prosentvis korrekthet – ja/nei-spørsmål	47
4.5	Begrensninger ved studien.....	48
4.6	Praktiske implikasjoner	49
5	Oppsummering og konklusjon	52
	Litteraturliste	54
	Vedlegg	59
	Vedlegg A: Observasjonsskjema	
	Vedlegg B: Intervjuprotokoll	
	Vedlegg C: Kategorisering av spørsmålene	

1 Innledning

“Når små barn forteller om hendelser de har opplevd, tror du de husker bedre, like godt som, eller dårligere enn voksne?” Dette spørsmålet ble stilt et tilfeldig utvalg på 1000 nordmenn (Magnussen et al., 2006), og svarene viste at nesten 80 % mener barn husker like godt som, eller bedre enn de voksne. Med ”små barn” mener forfatterne barn mellom 3 og 6 år, og de konkluderer med at publikum her er på kollisjonskurs med resultater fra hukommelsesforskning. De viser til at eksperimentell evidens er temmelig entydig: Yngre barn rapporterer mindre informasjon enn voksne gjør, og 3-4-åringene husker færre detaljer og er mer suggestible enn 5-6-åringene.

Det å huske dreier seg om holde i bevisstheten, eller hente fram til bevissthet noe man tidligere har opplevd eller lært (Colman, 2003). Vi vet imidlertid at hukommelsen ikke er perfekt som et fotoapparat eller et videokamera. Den kan også være offer for ulike ”synder”¹ som for eksempel glemsel og sammenblanding av hendelser (Schacter, 2001). Det er derfor en mulighet for at selv om små barn husker mindre enn de voksne fra selvopplevde hendelser, kan graden av korrekthet være like høy. Korrekthet her forstått som samsvar mellom en persons hukommelse og enten et objektivt mål fra hendelsen, f.eks. et videoopptak, eller sosial konsensus fra andre deltagere i hendelsen om hva som skjedde (Fivush, 1993). Når korrekthet skal brukes som mål på hukommelse, må man med andre ord korrigere for de feil som også huskes.

Denne hovedoppgaven søker å belyse spørsmålet om hvor mye som huskes og hvor stor grad av korrekthet ulike aldersgrupper har, når det gjelder hukommelse for selvopplevde hendelser. Studien følger barnevernets plassering av barn fra sine foreldre til en ny omsorgsbasis, og både barna og foreldrene blir intervjuet i etterkant om hva de husker fra denne hendelsen. Den økologiske validiteten må regnes som høy både fordi en forsker er til stede og observerer plasseringen, og fordi situasjonen som skal huskes er en hendelse fra det virkelige liv. Dette er en hendelse som for de fleste involverte er av en sterk emosjonell karakter.

¹Refererer seg til Daniel Schacters bok: *The seven sins of memory: how the mind forgets and remembers* (2001)

1.1 Hukommelse

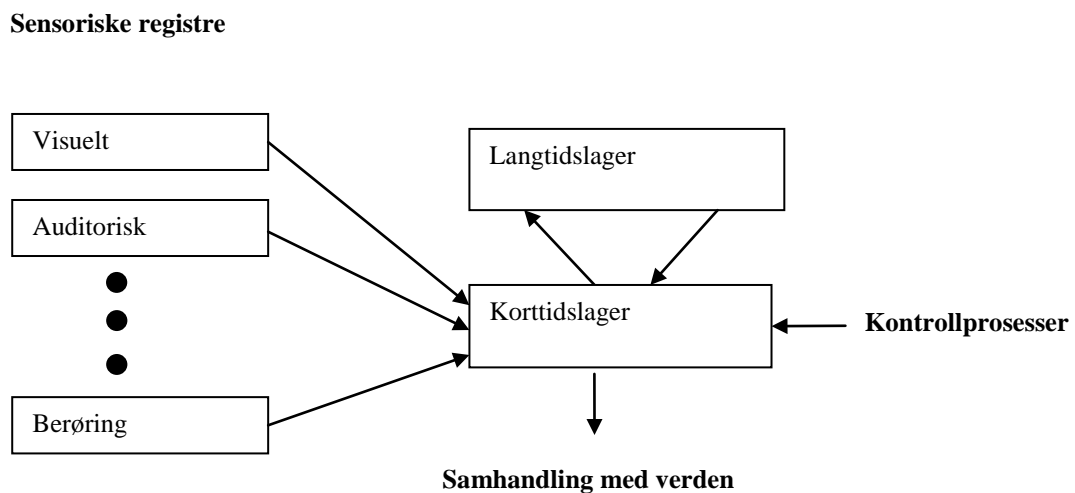
Det er vanlig å se på hukommelsesprosessen som å involvere tre logiske stadier: innkoding, lagring og gjenhenting (Rutherford, 2005). Innkodingsstadiet er når minnet registreres i hjernen, og innkoding kan påvirkes blant annet av personens kognitive evner generelt og utviklet språk spesielt (Simcock & Hayne, 2002), av hvor unik og tydelig hendelsen er (Howe, 1997), graden av opplevd stress i situasjonen (Deffenbacher, Bornstein, Penrod & McGorty, 2004) og hvor dypt informasjonen prosesseres (Craik & Lockhart, 1972). For et barn har det betydning hvordan og om deres nære omsorgspersoner snakker med dem om det de opplever; det spiller inn på hva de husker og hvordan de husker det (Goodman & Melinder, 2007b). Ikke alle minner lagres, og de som lagres kan utsettes for forstyrrelser og glemsel (Deffenbacher, Bornstein, McGorty & Penrod, 2008; Paz-Alonso & Goodman, 2008; Schacter, 2001). Det finnes ulike modeller for hvordan minner lagres, noe som er tema for neste avsnitt. Gjenhenting er prosessen der minner hentes fram og aktiveres, slik at de er tilgjengelige for eksempel for muntlig gjengivelse som i et intervju (Rutherford, 2005). Gjenhenting og gjenfortelling vil altså være avhengig av *om* og *hvordan* minnene er innkodet og lagret. Det er også viktig *hvor lenge siden* innkodingen skjedde (Whitten & Leonard, 1981). I tillegg bruker vi ofte såkalte *skjema* eller *skript* når vi henter fram minner om noe som har hendt oss. Disse skriptene representerer vår kunnskap om hvordan noe pleier å være (når jeg går på kino, kjøper jeg først billetter og handler sjokolade), samtidig som de har variabler fra denne spesielle situasjonen (hvilken kino det var, hvilken film jeg så, hvem jeg var sammen med) (Conway & Holmes, 2005). Alt dette sammen med de nevnte ”syndene” hukommelsen kan utsettes for, gjør at vår hukommelse for egenopplevde hendelser i større eller mindre grad er perfekt, men trolig aldri komplett eller feilfri.

1.1.1 Modeller for hukommelse

En tidlig modell for hukommelse inspirert av systemer for informasjonsprosessering, ble foreslått av Atkinson og Shiffrin i 1968 (Helstrup & Kaufmann, 2000). Den ble kalt en multilagerteori fordi den antok at hukommelsen hadde tre hovedlagre: et sensorisk register, et korttidslager og et langtidslager. Ekstern informasjon kommer først inn i det sensoriske registeret. Herfra kan informasjon gå tapt eller videresendes til korttidslageret eller korttidsminnet (KTM). Korttidslageret holder på en begrenset mengde informasjon over kort tid, hvis ikke informasjonen vedlikeholdes ved repetisjon. Da kan den holdes der så lenge som

ønsket. Ved bearbejdingsoperasjoner overføres informasjonen til langtidslageret eller langtidsminnet (LTM) der den kan lagres over veldig lang tid. Informasjon kan også overføres fra langtidslageret tilbake til korttidslageret for videre bearbejding der. Ulike kontrollprosesser er foreslått å stå for bearbejding av informasjonen i korttidsminnet (Radvansky, 2006), se Figur 1. Denne modellen har blitt en standardmodell som er mye brukt i diskusjonene rundt ulike aspekter av hukommelse (Radvansky, 2006). Gjennom studier av pasienter med hukommelsestap (amnesi), fant Squire (1986) støtte for et nevrologisk skille mellom et system for korttidsminne og et for langtidsminne. Når vi i denne oppgaven snakker om hukommelse, er det langtidsminnet eller langtids hukommelsen vi tenker på.

Figur 1. Atkinson og Shiffrins modell for hukommelse, etter Radvansky (2006):

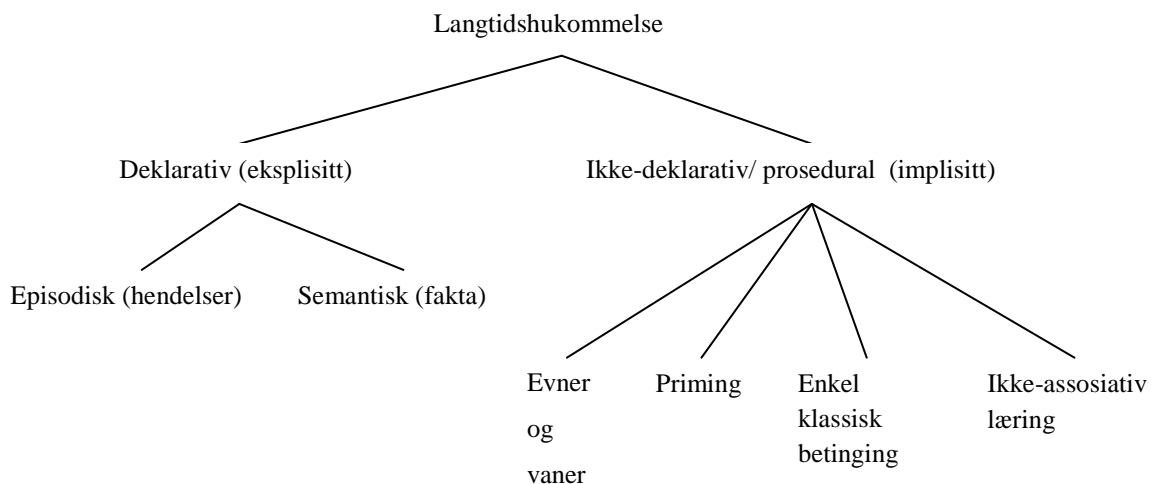
Langtidshukommelse

Som et bidrag til debatten om hvordan den menneskelige hukommelsen organiseres, introduserte Tulving i 1972 et skille mellom en episodisk og en semantisk del av hukommelsen (Baddeley, 2002). Mens semantisk hukommelse ble antatt å gjengi vår kunnskap om verden og fakta, mente han episodisk hukommelse dreier seg om vår evne til gjenhenting av individuelle hendelser. Essensen i episodisk hukommelse er hvordan den kan representere en gitt hendelse og plassere den i tid og rom (Baddeley, 2002).

Squire (1986) foreslo videre et skille i systemet for langtids hukommelse mellom et deklarativt og et proseduralt minne. Det deklorative minnet er eksplisitt og tilgjengelig for bevisst oppmerksomhet - det kan deklarerer eller settes ord på. Det kan igjen inndeles i episodisk og semantisk hukommelse slik som definert av Tulving. Den prosedurale hukommelsen er

implisitt og blir i seinere litteratur referert til som ikke-deklarativ hukommelse (Squire, 1992). Den er kun tilgjengelig gjennom utførelse, og Squire (1986) deler den inn i evner og vaner; såkalt priming; klassisk betinging og andre læringsmekanismer som habituering og sensitivisering. Figur 2 gir en grafisk oversikt over denne modellen.

Figur 2. Inndeling av langtidsminet og sammenhengen med respektive hukommelsesoppgaver. Etter Squire (1986, 1992).

Heller enn å fokusere på innholdet i det som gjenhentes fra hukommelsen, var Schacter (1987) mer opptatt av *hvordan* informasjonen blir hentet fram. Han la vekt på forskjellen mellom den eksplisitte og den implisitte delen av hukommelsen. Begrepet eksplisitt hukommelse refererer seg til at en person aktivt og bevisst gjenhenter noe fra hukommelsen, mens implisitt hukommelse refererer til at personen ikke selv er bevisst på at hukommelsen brukes.

Når vi intervjuer barn og voksne om hva de husker fra en selvopplevd hendelse, er det den episodiske hukommelsen fra den eksplisitte delen av langtidsminet vi søker adgang til. Hvordan er så sammenhengen mellom episodisk og selvbiografisk hukommelse?

Episodisk og selvbiografisk hukommelse

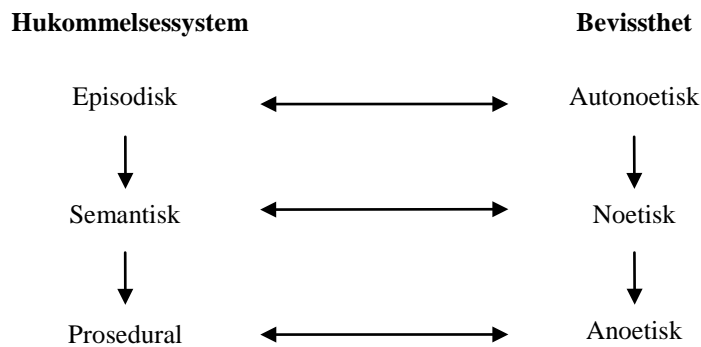
Selvbiografisk hukommelse er i følge Radvansky (2006) evnen til å huske hendelser i eget liv som et koherent narrativ; det er denne typen minner som utgjør vår livshistorie. Det er en type hukommelse som henter sine komponenter både fra semantisk og episodisk hukommelse, for eksempel ved både å huske individuelle hendelser og stabile karakteristika av personer som

deltok i hendelsen. Den selvbiografiske hukommelsen kan også inneholde generell informasjon om en selv, slik som bosted, telefonnummer og hvor man jobber. Mye av den selvbiografiske hukommelsen blir rekonstruert ved hjelp av skript eller skjema når en person prøver å huske tilbake til en hendelse. Et grunnivå av den selvbiografiske hukommelsen er hendelsesspesifikke minner, og det er dette som korresponderer nærmest til episodisk hukommelse (Radvansky, 2006). Selv om de fleste hendelsesspesifikke minnene glemmes over tid, er det noen som blir mer varige og kan huskes som en enkelthendelse. For at dette skal skje, må de i følge Pillemer (2001, som sitert i Radvansky, 2006, s. 242) ha noen spesielle kvaliteter. Den ene egenskapen eller kvaliteten han nevner, er at hendelsen blir et vendepunkt i personens liv der livsplanen plutselig skifter retning. Dersom dette stemmer, vil vi kunne anta at en omsorgsovertagelse av et barn fra barnevernet vil kunne huskes som et enkeltstående minne som ikke så lett glemmes over tid. Dette fordi hendelsen brått gir en annen retning på livet både til barna og foreldrene, enn det hadde før plasseringen skjedde.

Tulving (1985) ønsket å finne en systematisk sammenheng mellom en persons hukommelse og bevissthet. Han antok tre ulike hukommelsessystemer: episodisk, semantisk og prosedural hukommelse som virket i et hierarki. Videre foreslo han et skille mellom ulike deler av den menneskelige bevissthet: autoetisk (selvbevissthet), noetisk (å vite) og anoetisk (ikke-vite) som korresponderer til hvert av de tre hukommelsessystemene, se Figur 3. Av spesiell interesse for oss, er den autoetiske bevisstheten, eller selvbevisstheten. Tulving så den som nødvendig for å kunne huske egne opplevelser, og han mente den har utstyrt oss med evnen til mentale tidsreiser. Som han så poetisk uttrykte det: "It is autoetetic consciousness that confers the special phenomenal flavour to the remembering of past events, the flavour that distinguishes remembering from other kinds of awareness, such as those characterizing perceiving, thinking, imagining, or dreaming" (s. 3).

Seinere har Tulving (2002) videreutviklet teorien om episodisk hukommelse og mener at selve essensen i denne typen hukommelse ligger i møtetpunktet mellom tre konsepter: selvet, selvbevissthet (autoetisk bevissthet) og subjektivt oppfattet tid. Han viser til at dette er det eneste hukommelsessystemet som lar mennesker bevisst gjenoppleve tidligere erfaringer, og at det har nevrologiske korrelater. Med denne definisjonen av episodisk hukommelse, nærmer Tulving seg definisjonen av selvbiografisk hukommelse fra Radvansky (2006).

Figur 3. Tulvings diagram over sammenhengen mellom hukommelsessystemene og ulike typer bevissthet. Fra Tulving (1985).

Tulving mener også at det er en tommelfingerregel at barn yngre enn fire år ennå ikke har oppnådd ”et mer-eller-mindre fullt ut fungerende episodisk hukommelsessystem” (2002, s. 7, min oversettelse). Hvis dette stemmer, vil de minste barna i vår studie heller ikke ha det, noe som kan gi utslag både i hvor mye de husker og hvor presis det de husker er.

I denne oppgaven vil begrepene selvbiografisk hukommelse og episodisk hukommelse bli brukt om hverandre.

1.2 Aldersforskjeller i selvbiografisk hukommelse

Forskning har vist at barn helt ned til 2-3-års alder kan ha bemerkelsesverdig detaljert og varig hukommelse for selvopplevde hendelser (Fivush, 1993; Peterson & Whalen, 2001; Pipe, Lamb, Orbach & Esplin, 2004). Generelt har eldre barn og voksne en mer fullstendig hukommelse enn yngre barn (Hutcheson, Baxter, Telfer & Warden, 1995; Pozzulo, Dempsey, Crescini & Lemieux, 2009), og det er indikasjoner på at yngre barn gjengir mindre informasjon på helt åpne spørsmål enn det eldre barn og voksne gjør (Fivush, 1993). Yngre barn trenger også mer sosial støtte og struktur rundt intervjuet fra voksne enn det større barn gjør, slik som spesifikke spørsmål, oppfølgingsspørsmål (prompts) og holdepunkter (cues) (Fivush, 1993; Goodman & Melinder, 2007a; Melinder, 2004, 2010).

En god del forskning har også vist oss at barns hukommelse kan være svært pålitelig, særlig fri gjenfortelling etter helt åpne spørsmål (Fivush, 2002). Generelle oppfølgingsspørsmål som ”Fortell mer om det” og ”Hva mer skjedde?” kan bidra til mer informasjon og at flere detaljer gjenfortelles (Bahrick, Parker, Fivush & Levitt, 1998; Fivush, 2002). Førskolebarn kan ha like

høy grad av korrekthet i sine svar som eldre barn, i følge Fivush (1993). Pålitelighet eller korrekthet (engelsk: accuracy) blir her definert som samsvar mellom en persons hukommelse og enten et objektivt mål fra hendelsen eller sosial konsensus fra andre deltagere i hendelsen om hva som skjedde (Fivush, 1993), eller regnet ut som andelen korrekt rapportert informasjon til summen av korrekt og uriktig informasjon som rapporteres (La Rooy, Lamb & Pipe, 2009). Andre studier finner at selv om påliteligheten er imponerende høy hos alle aldersgrupper av barn når de spørres på en nøytral, ikke-ledende måte, er de eldste barna til en viss grad mer pålitelige enn de yngste (Goodman & Reed, 1986; Peterson, 1999; Peterson & Whalen, 2001; Pipe & Wilson, 1994).

Flere faktorer kan være med på å forklare forskjellene funnet i pålitelighet mellom ulike aldersgrupper. En av dem kan være virkningen av ulike typer spørsmål, noe som er tema for neste avsnitt. Andre faktorer kan også spille en viktig rolle for å forklare forskjeller i selvbiografisk hukommelse både *mellom* aldersgrupper og *innen* en aldersgruppe. Selv om de ikke blir gjennomgått i noen utførlig grad her, er det verdt å nevne virkning av ledende spørreteknikker (Ceci, Kulkofsky, Klemfuss, Sweeney & Bruck, 2007; Goodman & Melinder, 2007a); av forsinkelse fra hendelsen skjedde til intervjuet ble gjort (Quas, Davis, Goodman & Myers, 2007; Quas et al., 2007); av kjønnsforskjeller (Dent, 1992; Marin, Holmes, Guth & Kovac, 1979); av hvor godt språket er utviklet hos forsøkspersonen (Fivush, 2002; Goodman & Melinder, 2007a); av repeterte intervjuer (La Rooy, et al., 2009; Quas, Malloy, et al., 2007) eller spørsmålsrepetisjon (Fivush & Schwarzmueller, 1995; Poole & White, 1991, 1993); av kognitive evner (Dent, 1992); bruken av oppfølgings spørsmål (Goodman & Melinder, 2007a); betydningen av tilknytning (Goodman & Melinder, 2007b); intervjuers egenskaper eller alliansen med barnet (Westcott & Kynan, 2006); forskjellen på hukommelse for sentral og perifer informasjon (Christianson & Loftus, 1991; Eisen, Goodmann, Qin, Davis & Crayton, 2007); selve hendelsens unikhet (Howe, 1997) eller andre faktorer som individuelle forskjeller eller skam knyttet til hendelsen (Alexander et al., 2002; Bussey, Lee & Grimbeek, 1993; Eisen & Carlson, 1998). Heller ikke sammenhengen mellom stress i situasjonen eller mulige virkninger av psykologiske trauma (Brewin, 2007; Goodman, Quas & Ogle, 2010) på selvbiografisk hukommelse vil bli inngående redegjort for her.

Luus og Wells (1992) argumenterer med at det ikke gir mening å stille spørsmålet: "Hvor troverdige er unge barn som vitner?" uten å ha en referanse å sammenligne det med. Denne referansen kan typisk være et voksent vitne eller en mer feilfri gjengivelse som for eksempel

et videoopptak. Forskerne mener imidlertid at den relevante sammenligningen for et barns vitnesbyrd er voksnes vitnesbyrd, fordi voksne også gjør feil i sine øyenvitneskildringer. Et utvalg av voksne bør derfor inkluderes i samme eksperiment som barn for å avdekke mulige kritiske interaksjonseffekter.

Med disse ordene i mente vil den følgende seksjonen ta for seg flere relevante vitnep psykologiske studier der barn og voksne sammenlignes direkte. Vi vil se at selv om mange studier viser at voksne kan gjenfortelle mer korrekt informasjon enn barna, så har de ofte flere feil i sin gjenfortelling enn det barna har. Dette har betydning for hvor korrekte vitneutsagnene blir totalt sett. Det finnes evidens for at når man kalkulerer prosentvis korrekthet av selvbiografisk hukommelse, forsvinner aldersforskjellene mer eller mindre, i hvert fall når skolebarn sammenlignes med voksne. Imidlertid blir bildet noe mer komplekst når man ser på virkningen av ulike typer spørsmål på de ulike aldersgruppene. Forskjellene viser seg ved sammenligning av helt åpne spørsmål for fri gjenhenting (free recall), spørsmål med holdepunkter (cued recall) og ja/nei-spørsmål. Studiene som gjennomgås, er for oversiktens skyld til slutt oppsummert i en tabell.

1.2.1 Komparative vitnep psykologiske studier

Flere studier finner at selv svært unge barn kan svare på nøytrale spørsmål om en hendelse de selv har vært vitne til eller tatt del i, like korrekt som voksne. Med nøytrale spørsmål menes her ikke-ledende og ikke villedende spørsmål. I en tidlig studie om aldersforskjeller i vitnesbyrd, arrangerte Marin, Holmes, Guth og Kovac (1979) en hendelse der forsøkspersonene var vitne til at en person på en opprørt måte avbrøt et eksperiment de deltok i. Aldersgruppene i studien var barn i mellom 5-6 år, 8-9 år, 12-13 år og voksne, og de ble alle intervjuet umiddelbart og igjen etter to uker. Forskerne fant at mengden informasjon som ble rapportert i fri gjengivelse, økte med alder selv om alle aldersgrupper husket relativt få elementer. Også andel feilrapportert informasjon økte med alder. Når man regner ut prosentvis korrekthet, viser det seg overraskende at de yngste barna er de mest pålitelige vitnene i denne studien; gruppene har henholdsvis en korrekthet på 97 %, 88 %, 92 % og 90 %. På nøytrale ja/nei-spørsmål svarte forsøkspersonene i gjennomsnitt 74 % riktig, noe som regnes som relativt dårlig, siden 50 % vil være gjennomsnittlig riktig ved ren gjetning. Forskerne fant ingen signifikante aldersforskjeller ut fra denne typen spørsmål.

Goodman og Reed (1986) ønsket å utvide studien til Marin og kolleger (1979) til både å inkludere yngre barn, og til at eksponeringen forsøkspersonene ble utsatt for og som de skulle huske, varte noe lengre. De arrangerte en hendelse der deltagerne i studien samhandlet med en ukjent person i fem minutter. Deltagerne var 3-åring, 6-åring og voksne. Noen få dager seinere ble deres hukommelse testet, og forskerne fant en signifikant hovedeffekt for nøytrale spørsmål, her definert som ikke-ledende ja/nei-spørsmål og spørsmål med to valgmuligheter: 6-åringene og de voksne svarte mer riktig enn 3-åringene. Det var ingen signifikant forskjell på korrekthet mellom 6-åringene og de voksne. Som i Marin og kollegers studie, var gjennomsnittlig prosentandel korrekt besvarte spørsmål relativt lav: fra 74 % hos de voksne, til henholdsvis 69 % og 59 % hos 6- og 3-åringene (regnet ut fra oppgitte tall i studien). Goodman og Reed fant også at mengde informasjon rapportert på spørsmål om fri gjenhenting, økte med alder, men voksne hadde også langt flere kildefeil enn 6-åringene og 3-åringene. Et eksempel på en slik feil, er at de voksne ofte oppga at assistenten introduserte seg selv, når det i virkeligheten var forsøksleder som introduserte ham. De to barnegruppene var ikke signifikant forskjellige på denne typen feil. Forfatterne har ikke oppgitt tall for korrekthet av fri gjenhenting.

I et tilsvarende arrangement som Marin og kolleger (1979), brukte Poole og White (1991) voksne forsøkspersoner og barn på 4, 6 og 8 år. De fant at økning i alder tilsvarte en økning i mengden av både riktig og feil informasjon som ble rapportert. Totalt sett hadde barna like stor grad korrekthet som de voksne på åpne direkte spørsmål.

Luus og Wells (1992) lot sine forsøkspersoner på 8 år, 12 år og voksne se en kort videofilm som viste en 11-år gammel gutt bli bortført fra en lekeplass. Dagen etter ble de intervjuet på en direkte og ikke-ledende måte om hva de husket fra videoen. Selv om 8-åringene hadde en noe lavere korrekthetsskåre enn de større barna og de voksne, var heller ikke her forskjellene signifikante mellom aldersgruppene.

Flin, Boon, Knox og Bull (1992) sammenlignet tre aldersgrupper, barn på 5-6 år, 9-10 år og voksne, på korrekthet og glemsel i hukommelse for en hendelse de var vitne til. To assistenter (skuespillere) satte opp en lysbildeprojektor mens en sykepleier ble introdusert for å holde et lite foredrag om fothygiene. I det de skal gå ut, snubler den ene assistenten over projektor-kabelen, og projektor med lysbilder krasjer i gulvet. Assistentene begynner å krangle, og det utspiller seg en planlagt sekvens av hendelser før sykepleieren holder sitt fem minutters foredrag. To tredjedeler av deltagerne fordelt på alle aldersgrupper ble intervjuet dagen etter

om hva de husket med en blanding av direkte spørsmål (f.eks. ”Hva fortalte sykepleieren om?”) og nøytrale ja/nei-spørsmål (f.eks. ”Skjedde det noe før foredraget hennes?”). Ingen forskjeller i total korrekthet ble funnet mellom aldersgruppene i dette intervjuet. Alle deltagerne ble intervjuet etter fem måneder, og da var andelen korrekthet falt hos begge gruppene av barn, men mest hos 5/6-åringene. Den totale mengden feilinformasjon som ble husket, økte ikke i den samme tidsperioden.

For å høyne den økologiske validiteten i øyenvitnestudier, arrangerte Dent (1992) en uventet hendelse der en ”lege” og hans ”assistent” blant annet sjekket støynivå i klasserom og tok lærernes puls. Dette ble gjort både for barn på 8-12 år med lærevansker, andre barn på 9-10 år og voksne studenter. Alle deltagerne ble intervjuet etter en uke med ulike ikke-ledende spørreteknikker. Resultatene viser at alle tre gruppene hadde like korrekte beretninger som respons på helt åpne spørsmål (free recall) og generelle, direkte spørsmål, f.eks. ”Hva gjorde mannen mens han var i klasserommet deres?”. Da spesifikke ikke-ledende ja/nei-spørsmål ble stilt, falt imidlertid graden av korrekthet fra barnas side ned til et nivå signifikant lavere enn de voksnes, unntatt når de beskrev noen objekter i assistentens veske. I en beregning av hvor fullstendig de husket, var det et noe mer komplisert mønster. Totalt sett ga imidlertid de voksne mer komplette beretninger enn begge barnegruppene som svar på åpne og direkte spørsmål. De direkte ja/nei-spørsmålene gjorde at beretningene ble mer komplette, men på bekostning av korrekthet – særlig hos de to gruppene barn.

En annen studie arrangert i skolen, ble gjort av Hutcheson og kolleger (1995). De brukte to ulike typer hendelser, i den ene var barna mer aktivt involvert, i den andre var de vitner. Barna var i aldersgruppene 5-6 år og 8-9 år, og ingen barn deltok i begge hendelsene. Seinere på dagen ble de intervjuet om hva de husket, men det ble ikke skilt mellom de to hendelsene i videre resultatanalyser. Intervjuerne var erfarne avhørere som visste minimalt om hendelsene, og de var instruert i å intervju slik som de pleide å gjøre. Måten analysene er gjort på, gjør det vanskelig å skille mellom resultater av helt åpne spørsmål, direkte spørsmål og ja/nei-spørsmål slik som er gjort i andre refererte studier. De eldste barna gjenga totalt sett mer informasjon enn de yngre, og de var også noe bedre når prosentandel korrekt informasjon ble regnet ut, henholdsvis 79,2 % og 85,6 % for de yngste og de eldste. Denne siste skåren var imidlertid ikke signifikant. De minste barna viste seg også mer sårbare for det forfatterne definerer som spesifikke spørsmål: spørsmål som rettes direkte mot én ting eller hendelse, for eksempel ”Fortell meg hva damen gjorde da du kom inn i rommet”. Det var en negativ

korrelasjon mellom antall slike spørsmål stilt og korrektheten hos de minste barna, noe som ikke ble funnet hos de større barna.

I en laboratoriestudie der barn og voksne fikk se en kort videofilm hvor to barn kranglet om en sykkel, intervjuet Cassel og Bjorklund (1995) alle deltagerne like etterpå. Barna var i aldersgruppene 6 år og 8 år, og spørsmålene i dette første intervjuet var av type helt åpne (free recall) og direkte, ikke-ledende (cued recall) spørsmål om ting som personen ikke hadde nevnt i sin første beretning. Selv om deltagerne i alle aldersgruppene gjenga en lav prosentandel av total informasjon, var de alle veldig pålitelige i sine frie beretninger. Her var andelen feil så å si ikke-eksisterende for alle gruppene. Flere av deltagerne ble intervjuet igjen etter én uke, også her først med helt åpne spørsmål. Andelen korrekte svar på disse spørsmålene lå på samme nivå som i det første intervjuet hos barna, og det hadde økt litt for de voksne. Totalt sett gjorde de voksne det bedre på denne typen spørsmål enn de to gruppene med barn, og spesielt bedre enn den yngste gruppen.

Ved å gi ikke-ledende, direkte spørsmål med holdepunkter (cued recall), økte de korrekte svarene dramatisk og da særlig for barna. Det førte imidlertid også til en økning av feil svar hos alle gruppene. For denne typen spørsmål, var det ingen signifikant alderseffekt i mengde informasjon gitt. En kritikk av denne studien, er at den ikke kontrollerer for kjønn.

I to lignende studier lot Pozzulo, Dempsey, Crescini og Lemieux (2009) barn mellom 9 og 12 år og voksne se en video som viste et arrangert tyveri. De skulle deretter skrive ned alt de kunne huske om forbrytelsen og tyvens utseende. I begge studiene ga barna mindre informasjon enn de voksne for begge kategoriene spørsmål. Imidlertid var ikke barnas korrekthet noe dårligere enn de voksnes. En kritikk mot denne studien er at de skriftlige vitnesbyrdene kan ha påvirket mengden av informasjon avgitt fra de ulike aldersgruppene. De voksne deltagerne var studenter, og det er grunn til å tro at de har større trening i å skrive enn barn i grunnskolen.

En oppsummering av disse studiene viser at mengden informasjon som rapporteres fra en gitt hendelse, øker med alder fra barn til voksne. Det gjelder spesielt for spørsmål av type fri gjenkalling, men også i flere studier for åpne, ikke-ledende spørsmål. Når prosentandelen av korrekt informasjon regnes ut, viser flere av studiene at barn ned til 5-års alder kan ha vel så god korrekthet i sine vitneutsagn som de voksne har. På fri gjengivelse og åpne direkte spørsmål, ser det ikke ut til å være noen signifikante forskjeller i alder på prosentandel korrekt

informasjon, særlig ikke hvis intervjuet ble gjort kort tid etter den forespurte hendelsen. Når det gjelder ja/nei-spørsmål, er funnene noe mer sprikende når det gjelder alderseffekter. Denne typen spørsmål ser ut til å utløse den største andelen av feil svar, og de minste barna virker spesielt sårbare for å gjøre feil i gjenhenting av informasjon etter slike spørsmål.

1.2.2 Hukommelse fra ikke-arrangerte selvopplevde hendelser

I henhold til Merritt, Ornstein og Spicker (1994) som undersøkte barn på 3 - 7 år sin hukommelse for en smertefull medisinsk undersøkelse, er det fullt mulig for så små barn å gi presise og detaljerte fortellinger fra slike hendelser. De intervjuet barna med en strukturert intervjuprotokoll både umiddelbart og seks uker etter hendelsen. Protokollen startet med helt åpne spørsmål, fortsatte med mer generelle direkte spørsmål og endte med ja/nei-spørsmål. Totalt sett husket barna 88 % korrekt av detaljene ved undersøkelsen ved det umiddelbare intervjuet og hele 83 % etter seks uker. Det var en marginal positiv korrelasjon mellom total mengde rapportert informasjon og alder i antall måneder, men selv de minste barna husket mye av det som hadde skjedd. Glemsel etter seks uker var ikke-signifikant.

Dette var tilsvarende funn som Peterson og Bell (1996) gjorde da de studerte barns hukommelse for en alvorlig skade og det etterfølgende sykehusoppholdet. Barna var fra 2 til 13 år da ulykken skjedde, og hendelsen brakte dem til akuttavdelingen på et lokalt kanadisk sykehus. Ingen av barna i undersøkelsen var under mistanke om noen form for mishandling eller overgrep. Noen få dager og 6 måneder etter ulykken, ble de intervjuet både om ulykken og sykehusbehandlingen. For å kunne kontrollere om opplysningene de ga var riktige, ble det sjekket med medisinske journaler og voksne vitner til hendelsen ble intervjuet kort tid etterpå.

Intervjuene med barna startet på samme måte som hos Merritt og kolleger (1994) med helt åpne spørsmål fulgt av direkte åpne og ikke-ledende spørsmål som "Hvor var du da det skjedde?" og "Hvem var med deg?". I tillegg ble det spurt noen få ja/nei-spørsmål hvis relevant informasjon ikke allerede var avgitt. Forskerne sjekket både for hvor komplette og hvor korrekte beretningene var fra disse to emosjonelle hendelsene. Resultatene viste at barn i alle aldersgruppene klarte å gjenfortelle en anseelig mengde med informasjon, selv om de eldste barna gjenga mer enn de yngste. Den største forbedringen fant de fra alder 2 til 3 år, og de fant at 3-åringene nesten alltid var like gode som 4-åringene og 5-åringene i å huske ulike kategorier av detaljer. Barn i skolealder gjenfortalte generelt mer enn barn i førskolealder. Analysene viste at det meste av informasjonen barna fortalte var korrekt, og de gjorde

overraskende få feil. Prosentvis korrekthet i hukommelse for ulykken (sykehusoppholdet i parentes) var ved det første intervjuet for 2 åringene: 84 % (75 %); 3-4 åringene: 88 % (89 %); 5-6 åringene: 96 % (95 %); 8-9 åringene: 98 % (99 %) og for 12-13 åringene: 98 % (96 %) (Peterson & Whalen, 2001). Forskerne noterte seg at relativt lite informasjon ble avgitt etter ja/nei-spørsmål, og slike spørsmål sto for en uforholdsmessig stor andel av feil.

Ved oppfølging av de samme barna 2 og 5 år etter hendelsen, viste de en glimrende hukommelse for sentrale elementer av ulykkeshendelsen, mens deres hukommelse for sykehusbehandlingen var mer ufullstendig (Peterson, 1999; Peterson & Whalen, 2001). Siden forskerne har intervjuet alle barna på de samme tidspunktene, er det ikke mulig å si om den gode hukommelsen de utviser etter lengre tid nettopp kommer av at barna har fortalt om hendelsene tidligere, eller om det er de dramatiske hendelsene i seg selv som gjør det. Mest sannsynlig er det en kombinasjon av dette og det at de trolig har snakket mer med sine nærmeste om dette mer enn om mer dagligdagse hendelser (Goodman & Melinder, 2007b; Pezdek & Taylor, 2002).

I en studie der 3- og 4-åring ble intervjuet om hva de husket fra en naturkatastrofe de hadde opplevd, fant Bahrick, Parker, Fivush og Levitt (1998) at 4-åringene kunne fortelle signifikant mer fra hendelsen enn 3-åringene.

Eisen og kollegaer (2007) undersøkte mishandlede barns hukommelse for en potensielt smertefull medisinsk undersøkelse. De fant som flere andre studier har vist, at mengden informasjon barna gjenfortalte, økte med alder. Forskjellene var imidlertid ikke like markante når det prosentvis korrekthet regnes ut, se Tabell 1.

Tabell 1. Prosentandel korrekt informasjon gjengitt om en medisinsk undersøkelse, utregnet fra Eisen og kolleger (2007). Med forbehold om misforståelse av oppgitte tall i artikkelen.

Barns alder / type spørsmål	3 – 5 år	6 - 10 år	11 - 16 år
Fri gjenfortelling	90 %	94 %	98 %
Åpne spørsmål	70 %	86 %	92 %
Spesifikke ja/nei-spørsmål	65 %	78 %	86 %

Oppsummert peker de refererte studiene i retning av at voksne rapporterer mer informasjon enn barn, og eldre barn rapporterer mer enn yngre i fri gjenhenting og på åpne, ikke-ledende

spørsmål. Når det gjelder prosentvis korrekthet, er det ikke like entydige forskjeller. Mye tyder på at barn over førskolealder og voksne har like høy grad av korrekthet på slike spørsmål (Cassel & Bjorklund, 1995; Dent, 1992; Flin, et al., 1992; Luus & Wells, 1992; Marin, et al., 1979; Poole & White, 1991; Pozzulo, et al., 2009), i det minste når det ikke går mer enn noen dager fra hendelsen til intervjuet. I den grad tallene for korrekthet er oppgitt eller vært mulig å regne ut for disse aldersgruppene, ligger de opp mot eller over 90 % i de fleste av studiene.

Det er relativt få studier som har hatt deltagere i aldersgruppen 3 – 4 år. Noen flere har med barn på 5 – 6 år, og funnene går i noe ulike retninger; Poole og White (1991) fant ikke forskjell i korrekthet mellom deltagerne på 4, 6 og 8 år i sin studie. Hos Peterson og Bell (1996), var det et sprang i prosentvis korrekthet ved første intervju mellom barna på 3 – 4 år og de på 5 – 6 år fra 88 % til 96 % for ulykken de hadde opplevd, og barna på 8 – 13 år rapporterte informasjon med 98 % korrekthet. Eisen og kolleger (2007) fant nesten like god korrekthet på fri gjenhenting hos barna på 3 – 5 år som hos 6 - 10-åringene, mens det på åpne spørsmål sank til for begge gruppene, og mest for de minste barna. Samlet sett kan disse studiene peke i retning av at det gjennomsnittlig vil være like høy andel prosentvis korrekthet blant barn på 3 – 6 år som på 7 – 10 år, en inndeling som brukes i denne studien. Men det er også mulig at de indikerer et sprang i kognitiv utvikling mellom 3 – 4 års alder og 5 – 6 års alder. Hos Marin og kolleger (1979), hadde 5 – 6-åringene høyere grad av korrekthet enn de større barna i fri gjenhenting, mens 5 – 6-åringene hos Hutcheson og kolleger (1995) hadde lavere korrekthet enn 8 – 9 åringene. Hos Merritt og kolleger (1994) rapporterte 3 – 7-åringene 88 % korrekt ved intervju umiddelbart etter hendelsen, og hos Flin og kolleger (1992), var det ingen signifikant forskjell mellom 5 – 6-åringene og 9 – 10-åringene. En prediksjon kan være at de minste barna i vår studie vil ha en prosentvis korrekthet på mellom 70 og 90 prosent på åpne direkte (ikke-ledende) spørsmål og trolig rundt 90 % på fri gjenhenting. Større barn og voksne vil kunne ligge på 90 % og oppover på begge typene spørsmål.

For nøytrale ja/nei-spørsmål fant Goodman og Reed (1986) en høyere grad av prosentvis korrekthet hos de voksne og 6-åringene enn hos 3-åringene. Også Eisen og kolleger (2007) fant en alderseffekt der 3 – 5-åringene var dårligere enn 6 – 10-åringene og de eldre barna. Marin med kolleger (1979) og Flin med kolleger (1992) fant ingen forskjell i prosentvis korrekthet mellom 5 – 6-åringene, eldre barn og voksne. Dent (1992) fant at de voksne var mer

korrekte på denne typen spørsmål enn barna på 8 år og oppover. Ut fra disse studiene er en mulig prediksjon at de minste barna vil gjøre det dårligere enn større barn og voksne på korrekthet i svar på ja/nei-spørsmål. I Tabell 2 er studiene oppsummert. Tegnet > betyr her ”høyere enn”. Tallene før og etter tegnet viser til aldersgruppene.

1.3 En kort presentasjon av studien

I denne studien følger en forsker omsorgsovertagelser av barn i regi av Barnevernet. Forskeren er med på plasseringsdagen og noterer hva som skjer, hvem som er til stede, barnets og foreldrenes reaksjoner og andre relevante ting. Barna som er mellom 3 og 12 år, blir intervjuet etter en uke og igjen etter tre måneder om hva de husker fra plasseringsdagen. I tillegg blir en av foreldrene intervjuet på de samme tidspunktene og med den samme strukturerte intervjuprotokollen. Den kvantitative delen av intervjuet blir kodet til såkalte informasjonsenheter som deretter summeres opp til antall korrekt og uriktig på hvert spørsmål. På denne måten er det mulig å sammenligne barna og de voksne både med seg selv over tid og på tvers av person og aldersgruppe.

1.4 Hypoteser

Ut fra litteraturen som her er gjennomgått, fremsettes følgende hypoteser:

1. Det vil være en alderseffekt i mengden informasjon som gis på spørsmålene med fri gjenhenting av informasjon og åpne direkte spørsmål; de minste barna vil i gjennomsnitt gi minst informasjon, og de voksne vil gi mer enn barn i alle aldersgrupper (jfr. Eisen, et al., 2007).
2. Selv om de voksne gir mer riktig informasjon i fri gjenhenting og på åpne direkte spørsmål, vil de også gi mer uriktig informasjon. Ved å regne ut prosentvis korrekthet for denne typen spørsmål, vil vi finne at den vil være høy og ligge på omtrent det samme nivået for alle aldersgruppene (jfr. Peterson & Bell, 1996; Poole & White, 1991).
3. På ja/nei-spørsmål, vil prosentvis korrekthet være lavest hos de yngste barna og øke med alder (Eisen, et al., 2007; Goodman & Reed, 1986).

Tabell 2. Oppsummert utfall av studier referert i teksten. Tabellen fortsetter på neste side

Referanse	Barns alder (år)	Voksne?	Tidspunkt intervju etter hendelse	Type spørsmål – resultater			Kommentar
				Fri gjenhenting (free recall)	Åpne direkte	Ja/nei	
<i>Stressende hendelser</i>							
(Peterson & Bell, 1996)	2 3-4 5-6 8-9 12-13	Nei	Få dager 6 mnd.	Første intervju, hukommelse for ulykken, korrekthet: 12-13 = 8-9 ≈ 5-6 > 3-4 > 2 Tilsvarende trend for hukommelse for sykehusoppholdet. Signifikans ikke oppgitt.			Ikke skilt på spørsmålstype, men ”standard” intervjuprotokoll benyttet, se fotnote 5.
(Bahrick, et al., 1998)	3 4	Nei	2 – 6 mnd.	Mengde: 4 > 3			”Standard” intervjuprotokoll benyttet, se fotnote5.
<i>Smertefulle medisinske undersøkelser</i>							
(Merritt, et al., 1994)	3-7	Nei	Umiddelbart 6 uker	Mengde/korrekthet: 88 % av detaljer korrekt husket ved 1. intervju, de eldste barna noe mer enn de yngste. 83 % ved 2. intervju.			Ikke-mishandle barn. ”Standard” intervjuprotokoll benyttet, se fotnote 5.
(Eisen, et al., 2007)	3-5 6-10 11-16	Nei	5 dager	Mengde korrekt info: 11-16 > 6-10 > 3-5 Korrekthet utregnet: 11-16 = 98 %, 6-10 = 94 %, 3-5 = 90 %. Sign. ikke oppgitt.	Mengde korrekt info: 11-16 > 6-10 > 3-5. Korrekthet utregnet: 11-16 = 92 %, 6-10 = 86 %, 3-5 = 70 %. Sign. ikke oppgitt.	Mengde <i>uriktig</i> info: 3-5 > 6-10 > 11-16	Mishandlede barn.
<i>Arrangerte hendelser - interaktive</i>							
(Goodman & Reed, 1986)	3 6	Ja	4 eller 5 dager	Mengde: V > 6 > 3 Kildefeil: V > 6 og 3 Korrekthet: ikke oppgitt.		Korrekthet: Nøytrale sp.mål: sp.mål: V og 6 > 3.	Nøytrale sp.mål: ja/nei-spørsmål og noen få m/ 2 valgmuligheter
(Hutcheson, et al., 1995)	5-6 8-9	Nei	Samme dag	Mengde (kompletthet): 8/9 > 5/6 Korrekthet: Ikke signifikante forskjeller			Halvparten av barna involvert som vitner, ikke interaktivt

Referanse	Barns alder (år)	Voksne?	Tidspunkt intervju etter hendelse	Type spørsmål – resultater			Kommentar
				Fri gjenhenting (free recall)	Åpne direkte	Ja/nei	
<i>Arrangerte hendelser – vitne til</i>							
(Marin, et al., 1979)	5-6 8-9 12-13	Ja	Umiddelbart (10 el. 30 min) 2 uker	Mengde: V>12/13>8/9>5/6 Korrekthet: 5/6>11/12>V>8/9	(ikke stilt)	Korrekthet: Ikke signifikante forskjeller	
(Poole & White, 1991)	4 6 8	Ja	Umiddelbart + 1 uke el. 1 uke		Mengde: V>8>6>4 Korrekthet: ingen forskjeller		
(Flin, et al., 1992)	5-6 9-10	Ja	1 dag + 5 mnd el. 5 mnd		Korrekthet: Etter 1 dag: ingen sign. forskjeller Et. 5 mnd: V> 9/10>5/6		
(Dent, 1992)	8-12 (lærevansker) 9-10	Ja	1 uke	Mengde: V > barna Korrekthet: Ingen sign. forskj.	Mengde: V > barna Korrekthet: Ingen sign. forskj.	Mengde: V og 9/10 > 8-12 (LD ²) Korrekthet: V > barna	Kompletthet av riktige utsagn i studien her angitt som Mengde
<i>Film og video</i>							
(Luus & Wells, 1992)	8 12	Ja	1 dag		Korrekthet: ingen sign. forskjeller		
(Cassel & Bjorklund, 1995) ³	6 8	Ja	Umiddelbart 1 uke	Mengde: V > 8 > 6 Korrekthet: Se fotnote 3	Mengde: Ikke sign. forskjeller		
(Pozzulo, et al., 2009)	9-12	Ja	Samme dag	Mengde: V> barna Korrekthet: ikke sign. forskj.			Skriftelige vitnesbyrd

² LD: lærevansker

³ Cassel og Bjorklund har ikke oppgitt tall for prosentvis korrekthet, men konkluderer fra første intervju at barnas evner her ikke lå langt fra de voksnes.

2 Metode

2.1 Design

Denne hovedoppgaven er skrevet innenfor den større longitudinelle og prospektive plasseringsstudien som utføres ved Enheten for kognitiv utviklingspsykologi (EKUP) på Psykologisk Institutt, UiO. I plasseringsstudien følger vi barnevernets omsorgsovertagelse og plassering av barn, i hovedsak fra deres biologiske foreldre. Plasseringen er enten planlagt eller akutt, og barnet samt en eller begge foreldrene blir intervjuet i etterkant. I tillegg blir saksbehandler fra barnevernet intervjuet og sakspapirer fra den aktuelle saken innhentet. Hovedstudien består av et 2 (plasseringsbetingelse; akutt eller planlagt plassering) x 3 (tidspunkt for intervju; en uke, 3 mnd eller 1 år etter plassering) blandet faktorielt design.

For å oppnå så god kontroll som mulig over den situasjonen vi intervjuer deltagerne om, er én og samme forsker til stede under plasseringene for å observere hva som skjer og skåre de emosjonelle reaksjoner fra de involverte partene. Barnet og barnets omsorgsperson(er), vanligvis en av dets biologiske foreldre, blir intervjuet i etterkant av plasseringen. I tillegg til hukommelsesintervjuene blir flere mål hentet inn. bl.a. av barnets språkferdigheter og arbeidshukommelse, atferdsmål og primære omsorgsgivers tidligere psykopatologi og tilknytningsstil.

Denne hovedoppgaven begrenser seg imidlertid til å se på hukommelsesintervjuene av barna og deres primære omsorgsperson som fant sted én uke og tre måneder etter plassering. Den uavhengige variabelen er alder, og aldersinndelingen er barn som var 3 - 6 år, 7 - 10 år eller 11 - 12 år ved plasseringen, samt voksne. Avhengige variabler er mengde informasjon framkommet i intervjuene, delt inn i korrekte og uriktige informasjonenheter, og prosentvis korrekthet av denne informasjonen. Det skilles mellom svarene på helt åpne spørsmål (fri gjenhenting), åpne direkte spørsmål (cued recall) og ja/nei-spørsmål.

2.2 Ethiske overveielser

Det å skille et barn fra sine foreldre eller primære omsorgspersoner må regnes som en sensitiv og potensielt meget stressende hendelse både for barnet og dets omsorgsgivere. Før studien startet ble det derfor gjort nøye overveielser hvor mulige negative konsekvenser for deltagerne ble veid opp mot fordelene av verdifull kunnskap som kan oppnås. Tillatelse til

gjennomføring av studien ble innhentet gjennom konsesjon fra det daværende Barne- og likestillingsdepartementet, godkjenning fra Regional Komité for Medisinsk forskningsetikk Øst-Norge (REK), vurdering fra Rådet for Taushetsplikt og Forskning og tilråding fra Datatilsynet.

Spesielt utfordrende er det med de akutte plasseringene. Ut fra selve disse plasseringenes natur er det problematisk eller umulig å oppnå informert samtykke før eller under selve plasseringen. Barne- og likestillingsdepartementet ga her unntak fra å innhente informert samtykke i selve plasseringssituasjonen. De ga tillatelse til én navngitt forsker å delta i disse plasseringene. Kort tid etter plasseringen skal de biologiske foreldrene kontaktes for å innhente informert samtykke. Dersom de ikke ønsker å delta, vil informasjonen som er innhentet bli makulert og ingen videre oppfølging gjøres. For de planlagte plasseringene, blir informert samtykke innhentet før selve plasseringsdagen, i henhold til etablerte prosedyrer. Med unntak fra i én sak, er det den samme navngitte forskeren som har deltatt i de planlagte plasseringene som i de akutte.

Hvis en av foreldrene har foreldreansvar, men ikke har deltatt i barnets daglige omsorg, blir relevansen av å kontakte ham eller henne for samtykke vurdert i hvert enkelt tilfelle. I noen saker er det bare én kjent eller tilgjengelig forelder for spørsmål om informert samtykke. I saker der barnets primære omsorgsgiver er en annen enn biologisk forelder, blir den eller de foreldre med foreldreansvar kontaktet for å gis informasjon om studien og samtykke for barnet til deltagelse. Det informerte samtykket blir gitt på vegne av barnet og dem selv i henhold til Helsinkideklarasjonen (1964, revidert 2008).

Forskeren som deltar i plasseringene, har selv lang erfaring fra barnevernsarbeid. Hun presenterer seg som forsker fra Universitetet i Oslo som skal være tilstede for å observere og registrere hva som skjer. Hennes rolle er å holde seg i bakgrunnen og ikke bli en ekstra byrde for barnet og foreldrene i denne situasjonen. Det informeres om at forskeren er uavhengig av barnevernet, og at hun har taushetsplikt om personopplysninger overfor dem. I noen av de akutte plasseringene der det er mange personer involvert som barnevernsarbeidere, lærere og politi, holder forskeren seg i bakgrunnen og presenterer seg kun hvis hun blir spurt. Foreldrene kontaktes kort tid etter plasseringen og blir der informert om hennes tilstedeværelse i tillegg til forespørsel om å delta i studien.

I forskning som involverer sårbare barn og ungdommer, kreves det at forskerne spør barnet om hans eller hennes mening (Fisher, 2004). Derfor blir også et informert samtykke innhentet fra barnet før hvert intervju. Forskeren som intervjuer barnet, informerer på en aldersadekvat måte om forskningsprosjektet og hva det innebærer for ham eller henne. Barnet gis anledning til å stille spørsmål og til å trekke seg fra prosjektet. Både før intervjuet og hvis nødvendig underveis, gis barnet informasjon om at det ikke trenger å svare på spørsmål det ikke ønsker å svare på. Han/hun blir også fortalt at det er helt greit å si ”Jeg vet ikke” eller ”Jeg husker ikke”.

2.3 Deltagere

Foreldrene og deres barn blir rekruttert gjennom et samarbeid med barnevernet i fire fylker som omfatter 30 barnevernkontorer både fra urbane og landlige boområder: Akershus, Buskerud, Oslo og Østfold. Saksbehandler fra barnevernet informerer teamet før en akutt eller planlagt omsorgsovertagelse i henhold til Lov om barneverntjenester ("Barnevernloven," 1992) skal skje, slik at den aktuelle forskeren kan delta fra starten. Denne forskeren vil i tilfeller med søskenplassering kun fokusere på ett av barna under plasseringen. I disse tilfellene legges en kvasirandomisert utvalgsprosedyre til grunn for valg av hvilket barn som skal følges⁴. Vårt utvalg består av data fra 40 unike saker. Ut fra disse har vi data fra intervjuer av 40 barn (22 jenter) og 26 voksne (24 kvinner). Grunnen til at ikke alle de voksne er med, er at de ikke har ønsket å stille til intervju, eller at datamaterialet ikke er ferdig bearbeidet (n = 2). To av foreldrene er ekskludert fra utvalget fordi de ikke var til stede på plasseringsdagen og derfor kun ble intervjuet med de kvalitative spørsmålene.

Barna er delt inn i tre aldersgrupper etter alder på plasseringsdagen, se Tabell 3 der også kjønnsfordeling er oppgitt, om plasseringen var akutt eller planlagt, og om hovedårsaken til plasseringen var forsømmelse (neglect) eller mishandling (abuse). I ett av tilfellene er mor og far intervjuet sammen, men kun mor var til stede på plassering. Denne er lagt inn som ”kvinne”. Ikke alle deltagerne ble intervjuet på begge tidspunktene T1 (en uke) og T2 (3 måneder), se Tabell 4, der det også er oppgitt om tolk er brukt. Det ene barnet som kun er

⁴ Utvalgsprosedyren for søsken har følgende regler: I familier med to barn i målgruppen blir det yngste og det eldste barnet valgt annenhver gang. I familier med flere enn to søsken i målgruppen, blir den eldste inkludert i sak 1, den midterste i sak 2 og den yngste i sak 3; hver sak her er separate plasseringer. Hvis det er et like antall søsken i familier der vi skal følge det midterste barnet, blir gjennomsnittsalderen på barna anslått, og barnet nærmest denne alderen blir valgt ut (Stokke, 2007).

intervjuet på T2, ønsket ikke å bli intervjuet en uke etter plasseringen, noe som ble respektert. For de barna som kun er intervjuet på T1, var to saker for nye til at 3-månedersintervjuene kunne tas, og resten representerer drop-out fra undersøkelsen. For de voksne sin del har det for flere sin del vært vanskelig å stille til et intervju rett etter plasseringen, slik at de er intervjuet ved T2 istedenfor. For de som kun er intervjuet på T1, representerer 3 saker drop-out og 3 saker intervjuer der dataene ikke er ferdig bearbeidet. Data fra T3, ett år etter plasseringen, er ikke med da dataene ikke er ferdig bearbeidet. Tabell 4 viser også en utregning over gjennomsnittlig antall spørsmål som er stilt til deltagerne i hver aldersgruppe. Dette gir en indikasjon på om det er mange som ikke har blitt spurt alle spørsmålene i intervjuet. Årsaken kan være som angitt i avsnitt 2.4.1 og 2.4.2, eller fordi et barn ikke ønsker eller kan svare på flere spørsmål.

Tabell 3. Oversikt over alders- og kjønnsfordeling samt type plassering og hovedårsak.

Alders-gruppe	Totalt	Kjønn		Type Plassering		Hovedårsak	
		Jente/ kvinne	Gutt/ mann	Planlagt	Akutt	Forsømmelse	Mishandling
3 - 6 år	13	7	6	5	8	9	4
7 - 10 år	14	8	6	4	10	10	4
11 - 12 år	13	7	6	5	8	6	7
Voksne	26	24	2	10	16	17	9

Tabell 4. Oversikt over når deltagerne ble intervjuet, om tolk ble brukt og prosentvis antall spørsmål stilt.

Alders-gruppe	Tid for intervjuet (antall)			Tolk brukt		Antall spørsmål stilt (%)	
	T1 + T2	Kun T1	Kun T2	Nei	Ja	Gjennomsnitt	Standardavvik
3 - 6 år	11	2	0	12	1	73	25
7 - 10 år	10	3	1	14	0	95	4
11 - 12 år	11	2	0	13	0	96	4
Voksne	12	6	8	21	5	65	13

2.4 Målinger

2.4.1 Observasjoner under plasseringen

Et detaljert og sekvensielt steg-for-steg skjema for observasjon under plasseringen blir brukt av forskeren som er til stede, se Vedlegg A. Skjemaet ble utarbeidet i plasseringsstudien og er basert på fra prosedyrer vanlige i en plasseringssituasjon, Barnevernloven (1992), retningslinjer gitt av Departementet og forskernes egne erfaringer etter mange års arbeid i forhold til barnevernstjenesten. Plasseringsprosedyrene er inndelt i syv logiske faser, se Figur 4. Hva som skjer og hvem som er til stede i disse fasene, blir notert. I tillegg registrerer forskeren affektive, verbale og fysiske uttrykk for hver fase. Disse uttrykkene blir ikke videre diskutert i denne oppgaven.

Figur 4. De syv fasene i plasseringen

Fase	Beskrivelse
1	Barnevernet ankommer dit barnet befinner seg
2	Barnevernstjenesten samtaler med og gir informasjon til barnet og foreldrene
3	Pakking
4	Transport til ny omsorgsbasis
5	Ankomst til ny omsorgsbasis
6	Samtale der informasjon gis til de nye omsorgsbasis
7	Avskjed der barnevernet og evt. foreldrene drar igjen

I noen tilfeller har det ikke vært mulig å få observasjoner fra alle syv fasene. Årsaken kan være at forskeren ikke var til stede, for eksempel satt hun i en annen bil enn barnet i fase 4, eller at fasen ikke fant sted på selve plasseringsdagen. I planlagte plasseringer kunne for eksempel pakkingen og samtalen med barn og foreldre funnet sted tidligere. I tillegg er det plasseringer der foreldrene ikke følger barna til ny omsorgsbasis, slik at de ikke deltar i fasene 4 - 7.

2.4.2 Hukommelsesintervjuene

Den samme strukturerte intervjuprotokollen blir brukt for både barna og foreldrene på begge intervjuetidspunktene. Kun mindre tilpasninger i protokollen er gjort for om det er barn eller

foreldre som intervjues, og hvilket tidspunkt intervjuet foregår. For å unngå at intervjueren fungerer som en ledetråd, er det som nevnt andre forskere som foretar hukommelsesintervjuene enn forskeren som er til stede under plasseringen. Så langt som mulig, er forskerne som foretar intervjuene blinde for hva som skjedde i plasseringssituasjonen og saken som sådan. Dette for å forhindre et mulig bias hos intervjuer (Cozby, 2001, s. 121). Intervjueren er også instruert om å innta en vennlig og nøytral holdning til barnet eller forelderen som intervjues (Melinder, 2004). Det er syv ulike forskere som har foretatt intervjuer av deltagerne, alle er kvinner.

Intervjuet er i stor grad strukturert i samsvar med internasjonalt anerkjente retningslinjer for intervjuer av barn (Melinder, 2010)⁵. Etter introduksjonsspørsmål om hvem som bor i familien, starter intervjuet med å be barnet (forelderen) om fritt å fortelle alt hun eller han kan huske fra plasseringsdagen. Dette følges opp av oppfordringer om å fortelle mer ("Fortell meg alt du husker fra den dagen, selv om du ikke tenker at det er så viktig!"). Deretter følger åpne direkte spørsmål ("Hvilken tid på dagen var det da ____ og ____ fra barnevernet kom?", "Hva sa moren din til barnevernet da?"), spørsmål med valgmuligheter ("Var det morgen, ettermiddag, kveld eller natt?") og ja/nei-spørsmål ("Var moren din der?") om plasseringen i rekkefølge i henhold til fasene i plasseringen (ref. Figur 4). Spørsmålene dreier seg rundt ulike aspekter av plasseringen for å kunne få tak i informasjon om tidspunkt på dagen, sted, hvem som var til stede, hva som skjedde i samtaler, emosjonelle reaksjoner, påkledning med videre. Det er i tillegg lagt inn noen få villedende ja/nei-spørsmål på ulike steder i intervjuet, for eksempel "Hadde barnevernet med seg en hund da de hentet deg?" Dette vil ikke bli videre diskutert i denne oppgaven. Den siste delen av hukommelsesintervjuet er av en mer kvalitativ karakter og er ikke tatt med i videre analyser i denne oppgaven.

Selv om intensjonen er å spørre alle spørsmålene til alle deltagerne, blir unntak gjort for spørsmål som er irrelevante for den enkelte. Ett slikt unntak er hvis forelderen ikke ble med til ny omsorgsbasis, da stilles ikke spørsmål fra disse aktuelle fasene. Et annet unntak kan være at vi ikke spør hva faren sa og gjorde, hvis vi har informasjon om at barnet ikke kjenner sin far. Under barneintervjuene passer forskeren på om barnet trenger pauser eller om intervjuet bør stoppes grunnet barnets reaksjoner. Barnet blir takket for deltagelsen og mottar en symbolsk gave etter intervjuet.

⁵ "Standard intervjuprotokoll" (Melinder, 2010): Intervjuet starter med fri gjengivelse, videre åpne spørsmål i forhold til detaljer nevnt, deretter spesifikke, men ikke-ledende spørsmål og til slutt spesifikke spørsmål for klargjøring eller utvidelse av detaljer.

I de fleste tilfellene ble intervjuene tatt opp på bånd og seinere transkribert før koding. Kun i noen få intervjuer med foreldre ønsket de ikke at vi tok opp det de sa på bånd. Antallet foreligger ikke per dato oppgaven går i trykken.

2.4.3 Koding av intervjuene

Observasjonsskjemaet som ble fylt ut under plasseringen, ble brukt for å kontrollere informasjonen som framkom i hukommelsesintervjuene. Det var i noen tilfeller nødvendig å sjekke med barnevernstjenesten informasjon som ikke hadde med selve plasseringsdagen å gjøre. I den grad koding er gjort av andre enn den forskeren som var med på plasseringen, er det også rådført med henne rundt usikker informasjon. Spørsmål om plasseringen ble kategorisert i tre hovedtyper: Helt åpne spørsmål (fri gjenhenting, $n = 14$); direkte spørsmål ($n = 43$) og misledende spørsmål ($n = 4$). Kategorien direkte spørsmål ble videre inndelt slik at ja/nei-spørsmål ($n = 10$) ble skilt fra de resterende. Spørsmålene der valgmuligheter er gitt ($n = 4$), ligger inn under disse resterende direkte spørsmålene. Denne samlekategorien refereres til som *åpne direkte spørsmål* ($n = 33$). Se Vedlegg C for hvordan spørsmålene er kategorisert.

All narrative informasjon ble skåret som informasjonsenheter (engelsk: Units of information, UoI) (Alexander, et al., 2002; Melinder, 2004). For eksempel vil svaret ”Vi snakket med noen” bli skåret som 6 UoI: ”Vi” og ”noen” er 2 UoI hver fordi de viser til flere personer, mens ”snakket” og ”med” skåres med én hver. Gjentatt informasjon skåres ikke. Til slutt summeres alle UoI opp i hovedkategoriene korrekte eller uriktige som forklart i neste seksjon.

Koding av barneintervju

I kodingen av barneintervjuene ble antall korrekte UoI summert opp fra de to kategoriene *Treff* (”Jeg gråt”, hvis barnet gråt) og *Riktig avvising* (”Hun var ikke der”, dersom hun ikke var der). En kategori som ble lagt til denne summen av korrekte UoI, var *Korrekt utbroderende informasjon*: supplert informasjon som er riktig, men ikke knytter seg direkte til det spørsmålet som ble stilt (”Vi ble stoppet i en politikontroll”, hvis det stemte). Uriktige UoI ble summert opp fra kategoriene *Feil opplysninger (incorrect comission)*: Barnet sier noe som kan verifiseres som uriktig (”Alle var glade”) eller *Utelatelse (omission)*: Informasjon som utelates på et direkte spørsmål (”Det var ingen flere med”). Informasjon som ikke kunne verifiseres ble skåret som *Uverifiserbar*, og hvis barnet svarte ”Jeg vet ikke”, ble det kodet i

kategorien *Vet ikke*. Begge disse kategoriene ble tatt ut av materialet før videre analyser. Det ble også de to kategoriene *Uskårbar* og *Tvetydig*; *Uskårbar* er en kategori for informasjon det ikke er mulig å kode (f.eks. ord som umulig å forstå eller informasjon som ikke har med selve plasseringen å gjøre), og *Tvetydig* refererer seg til vag, uklar eller tvetydig informasjon.

Reliabilitet ble oppnådd mellom de to forskerne som kodet barneintervjuene ved hjelp av følgende prosedyre: Først skåret de fem intervjuer sammen. Dette var for å oppnå en felles forståelse for konseptet med informasjonsenheter og inndeling i fire ulike kategorier av korrekt og uriktige svar, samt *Vet ikke* og *Uverifiserbar*. Deretter kodet de hver for seg seks transkriberte intervjuer og oppnådde en prosentvis enighet på 90 %. Uenigheter ble løst, og deretter har begge forskerne fullført koding av barneintervjuene.

Koding av voksenintervju

Det ble laget en tilsvarende kodingsmanual for koding av foreldreintervjuene som den for barneintervjuene. Reliabilitet mellom to uavhengige forskere ble oppnådd ved å bruke de fire første foreldreintervjuene for å oppnå en felles forståelse. Deretter skåret de to forskerne hver for seg fire transkriberte intervjuer ut av en total på 19 intervjuer. De oppnådde en prosentvis enighet i størrelsesorden mellom 89 % og 100 % på de fire kategoriene for korrekte og uriktige informasjonsenheter, *Vet ikke* og *Uverifiserbar*. Uenighet ble løst og den ene av disse koderne kodet de til da resterende intervjuene (Rongved, 2008). Siden har også en annen reliabel koder utført koding av foreldreintervjuene.

En innvending som er kommet i ettertid og som gjelder koding av både voksen- og barneintervju, er i forhold til ja/nei-spørsmålene; Hvis deltageren har svar noe mer enn ”ja” eller ”nei”, er den ekstra informasjonen også det kodet i henhold til prosedyrene angitt ovenfor. Det vil igjen ha innflytelse på dataene som analyseres, noe som blir tatt med i betraktningen i når resultatene oppsummeres.

2.5 Prosedyre

I dette avsnittet beskrives prosedyrer i studiet som er relevante for denne oppgaven; andre målinger og prosedyrer er utelatt.

2.5.1 Konfidensialitet

Hver av sakene har fått sitt unike nummer og kun forskere i prosjektet har tilgang til forbindelsen mellom saksnummer og navn på deltagerne i studien. Etter at intervjuene er transkribert, blir de kodet og anonymisert. Data fra kodingen og andre relevante data legges i en dedikert database der saksnummeret er nøkkelvariabelen. Ingen navn brukes i databasen, og den er lagt på et filsystem der kun navngitte medlemmer av prosjektet har tilgang.

2.5.2 Den første kontakten med familien

Før de planlagte plasseringene, spør barnevernstjenesten de biologiske foreldrene om tillatelse til å gi oss deres kontaktinformasjon. Hvis tillatelse gis, blir foreldrene kontaktet og informert om studien. For de av dem som ønsker å delta i studien, blir informert samtykke innhentet før selve plasseringsdagen. Forskeren blir informert av barnevernstjenesten om dato, tid og sted for plasseringen. Hun deltar i plasseringen fra barnevernstjenesten ankommer dit barnet er og helt til barnet er plassert i et beredskapshjem, fosterhjem eller på institusjon. Under hele denne prosessen fyller forskeren ut et sekvensielt observasjonsskjema som beskrives nærmere i eget avsnitt.

I de akutte plasseringene blir forskeren kontaktet direkte av barnevernstjenesten som oppgir tid og sted for å møtes. Forskeren følger barnevernstjenesten dit barnet befinner seg eller møter opp direkte på dette stedet. Også her følger forskeren hele plasseringen og fyller ut det samme observasjonsskjemaet. Som beskrevet blir foreldrene i etterkant kontaktet av den samme forskeren for å innhente informert samtykke til deltagelse.

2.5.3 Oppfølging etter 1 uke

En uke (pluss/minus én dag) etter plasseringen besøker en annen forsker barnet i dets nåværende hjem. Forskeren informerer barnet om prosjektet og spør barnet om det er greit å ta opp på bånd det de forteller. Hvis barnet gir sitt samtykke til å delta, blir det intervjuet med en strukturert intervjuprotokoll som beskrives nærmere i eget avsnitt. Her spørres de blant annet om hva de husker fra plasseringsdagen. Den eller de biologiske foreldrene eller barnets siste omsorgsbasis blir kontaktet i samme tidsperiode, og hvis mulig blir et intervju gjennomført også med dem én uke etter plasseringen. Det er søkt å intervju kun én omsorgsperson om gangen, men i ett tilfelle har begge foreldrene vært til stede og svart på spørsmålene. Dette intervjuet gjøres av en annen forsker enn den som har fulgt plasseringen.

2.5.4 Oppfølging etter 3 måneder

Tre måneder etter plasseringen blir biologiske foreldre nok en gang forespurt om samtykke til deltagelse. Dersom det oppnås, intervjues både barnet og forelderen igjen med samme intervjuprotokoll. Som tidligere nevnt har det ikke vært mulig å få gjennomført intervjuer både etter én uke og tre måneder med alle deltagerne i undersøkelsen. Konsekvenser av dette for resultatene blir redegjort nærmere for i resultatseksjonen. I de tilfellene der vi fikk gjennomført begge disse intervjuene, var det den samme forskeren som intervjuet begge gangene, med unntak for to av barna og to av foreldrene.

2.6 Statistiske resonnement

2.6.1 Hypotesetesting og variansanalyser

Ved hypotesetesting sier nullhypotesen (H_0) at det ikke er forskjeller i befolkningen på de angitte avhengige variablene. Det er to feil som er mulige å gjøre: Type I-feil er å avvise nullhypotesen selv om den er sann, altså at det i realiteten *ikke* er forskjell mellom gruppene. Type II-feil er å ikke avvise nullhypotesen når den er feil, altså at det i realiteten er en forskjell mellom gruppene som man ikke oppdager. For å ta beslutningen om eventuelt å avvise H_0 , settes et nivå for signifikans, alfa-nivået, som angis med det greske tegnet α . Det vanlige er å sette $\alpha = .05$. Ved å øke α til for eksempel $.01$, reduserer man muligheten for Type I-feil, men øker samtidig muligheten for Type II-feil. Derfor er det også viktig å se på innholdet i og tolkningen av de eventuelle forskjeller som detekteres, ikke bare om testen er signifikant eller ikke (Hauer, 2004; Schmidt, 2010).

For å teste de foreliggende hypoteser i denne oppgaven er det brukt enveis mellom-gruppe variansanalyse (ANOVA) med *aldersgruppe* som den uavhengige variabelen. Det er tre underliggende antagelser for bruk av ANOVA (Hinkle, Jurs & Wiersma, 2003; Pallant, 2007): 1. Observasjonene er fra randomiserte og uavhengige utvalg av populasjonen (befolkningen). I en nullhypotese ligger antagelsen om at utvalget kommer fra populasjoner med likt gjennomsnitt (mean). 2. Populasjonsdistribusjonene der vi har hentet våre observasjoner fra, er normalfordelte. Dette medfører at den avhengige variabelen er normalfordelt i hver av populasjonene. 3. Variansen av distribusjonen i populasjonene er lik, noe som blir kalt *homogenitet av variansen*.

I vår studie vil *populasjonen* være familier i de angitte fylkene der barnevernet foretar en omsorgsovertagelse av barn mellom 3 og 12 år. Det er ikke laget noen randomiseringsprosedyre for hvilke saker vi får melding om, og det vil i stor grad være opp til de enkelte barnevernkontorene og saksbehandlerne om de kontakter oss når en plassering skal skje. Derfor kan det være tvil om antagelse 1 er oppfylt. Vi vet imidlertid at det er en god spredning geografisk og på type saker som er kommet inn til prosjektet. Når det gjelder uavhengighet mellom de enkelte sakene, er den sikret ved at vi aldri følger to barn i samme familie. Imidlertid vil det være mulighet for en avhengighet mellom barn og foreldre i samme sak. Uavhengigheten her er forsøkt sikret ved at barna og foreldrene er intervjuet hver for seg, også i de tilfeller barna er tilbakeført til foreldrene.

Om populasjonsdistribusjonen vi har hentet vårt utvalg fra er normaldistribuerte som forutsatt i antagelse 2, kan sjekkes ved hjelp av en chi-kvadrat-test for "goodness-of-fit" (Hinkle, et al., 2003). Det blir imidlertid unødvendig her da vår kategoriske variabel er alder, og vi må anta at alder er normalfordelt i vår populasjon. Om de avhengige variablene er normalfordelt, kan vi finne ut ved hjelp av ulike preanalyser (Pallant, 2007). Det såkalte *5 % trimmede gjennomsnittet* viser gjennomsnittsskåre når de 5 % laveste og høyeste skårene er fjernet. Ved å sammenligne dette med det rene gjennomsnittet for en variabel, kan man se om de mest ekstreme skårene har hatt stor innflytelse. Hvis det er stor forskjell, kan det være grunn til å se på de mest ekstreme skårene og finne ut hvordan de skal behandles. Resultatene av en Kolmogorov-Smirnov-analyse vil også indikere om vi har en normalfordeling.

Videre vil et såkalt *boksplo*t kunne gi en visuell oversikt over distribusjonen av den avhengige variabelen. Her representerer rektangelet (boksen) 50 % av sakene, og en mørk strek inne i boksen markerer medianverdien. Fra hver ende av boksen går streker til de minste og største verdiene. Eventuelle sirkler utenfor disse strekene viser såkalte uteliggere, de ligger da 1,5 bokselengder eller mer fra kanten av boksen. Ekstremverdier blir markert med en stjerne og er verdier som er tre bokselengder eller mer fra kanten av boksen.

Dersom vi finner at våre avhengige variabler ikke er normalfordelte, kan vi bruke et ikke-parametrisk alternativ til ANOVA der antagelse om normalfordeling i befolkningen ikke ligger til grunn: Kruskal-Wallis test (Pallant, 2007). Denne baserer seg på en Chi-kvadratfordeling (χ^2) som ikke blir forklart nærmere her.

Homogeniteten i variansen av avhengig variabel (antagelse 3) kan sjekkes ved hjelp av Levene's test (Pallant, 2007). Dersom antagelsene som ligger under bruk av ANOVA ikke stemmer, kan det øke muligheten for Type I-feil. Dersom variansen i populasjonene er forskjellige, kan det være et stort problem at størrelsen på utvalgene i de ulike gruppene er forskjellige (Hinkle, et al., 2003). I vårt utvalg er gruppa "Voksne" omtrent dobbel så stor som hver av barnegruppene. Vi har også framsatt en hypotese om at variansen i svar hos de yngste barna er større enn hos de eldre barna og de voksne, i det minste på ja/nei-spørsmål (hypotese 3). I et slikt tilfelle der den minste variansen opptrer i gruppa med flest deltagere, er det en mulighet for at en F-test blir for liberal. Det betyr at selv om nivået for signifikans er satt til .05, vil det aktuelle signifikansnivået man bør sette for beslutning om å avvise nullhypotesen, være høyere. Altså at vi må legge oss på et strengere nivå for signifikans, for eksempel .01.

Ved hjelp av variansanalysene kalkuleres en F-verdi for å se om det er signifikante forskjeller mellom aldersgruppene. Hvis en slik signifikans oppdages, utføres en Bonferroni post-hoc sammenligning for å finne ut mellom hvilke grupper forskjellene ligger. Slike post-hoc analyser er konstruert for å beskytte mot muligheten for økt Type 1-feil på grunn av de mange sammenligningene som gjøres (Pallant, 2007).

2.6.2 Effektstørrelse

Selv om analysene utført for hypotesetesting kan vise oss at det er en reliabel og statistisk signifikant sammenheng mellom avhengig og uavhengig variabel, forteller de ikke *hvor sterkt* disse variablene er assosiert med hverandre (Tabachnick & Fidell, 2007). For å finne ut det, må vi kalkulere *effektstørrelsen*. Effektstørrelsen reflekterer andel av varians i den avhengige variabelen som er assosiert med nivået på den uavhengige variabelen. Den måler andelen av total varians i en avhengig variabel som er predikerbar ut fra kjennskap til nivåene på den uavhengige variabelen (Tabachnick & Fidell, 2007, s. 54). Det er ulike måter å kalkulere effektstørrelsen, og en av de vanligste er *kvadert Eta* (Eta squared), som blir betegnet med symbolet η^2 . Verdiene på η^2 kan ligge mellom 0 og 1, og i følge Cohen (1988, referert i Pallant, 2007, s. 208) tolkes effektstørrelsen til å være liten når η^2 ligger rundt 0.01 (1% forklart varians); middels rundt 0.6 og stor på 0.138 eller høyere. Siden SPSS rapporterer *partiell kvadrert Eta* i variansanalysene, som er mindre streng, vil kvadert Eta her bli regnet ut manuelt etter formelen $\eta^2 = \frac{\text{Sum of squares between-groups}}{\text{Total sum of squares}}$ (Pallant, 2007, s. 247).

2.7 Utvalgets størrelse og avhengige variable

Som tidligere angitt, er det ikke alle deltagerne det har vært mulig å intervjuer både etter 1 uke og 3 måneder. For om mulig allikevel å kunne benytte data fra alle deltagerne, ble det gjort preanalyser for å finne størrelsen på differansen mellom svarene på T1 og T2 for deltagerne intervjuet på begge tidspunktene. En enveis ANOVA for repeterte målinger ble brukt for å finne effekten av tid innen aldersgruppene på de to hovedvariablene. For *total mengde informasjon* ble ingen signifikant effekt av tid funnet for noen av gruppene, Wilks' Lambda = .98, $F(1,40) = .691$, $p = .411$. Heller ikke for *total prosentvis korrekthet* ble signifikant effekt av tid funnet for noen av gruppene: Wilks' Lambda = .996, $F(1,40) = .144$, $p = .706$.

Ut fra disse analysene og en teoretisk begrunnelse (se kap. 4.1), ble det antatt at effekten av tid heller ikke ville være vesentlig for de deltagerne som kun ble intervjuet på ett av tidspunktene. En beslutning ble tatt om å lage gjennomsnittsvariabler for T1 og T2. Dette har gjort det mulig å analysere og sammenligne data fra alle deltagerne i utvalget. Måten å lage disse nye variablene på har vært for hver variabel å legge sammen resultatet fra T1 og T2 og dividere på 2 dersom deltageren er intervjuet på begge tidspunktene. Dersom han eller hun kun ble intervjuet én gang, er resultatet brukt direkte.

Antall korrekte og uriktige informasjonenheter (UoI) på hvert spørsmål ble lagt sammen for å finne total informasjonsmengde. Fordi det kan være stilt et ulikt antall spørsmål til deltagerne, ble summen dividert på antall spørsmål for å finne gjennomsnittlige UoI per spørsmål. Det er gjennomsnittsvariablen som er brukt for å angi total mengde informasjon, og den har fått navnet *AvgUnits*. To underkategorier til denne totale mengden, er spørsmål for fri gjenhenting (*OpenQUnits*) og åpne direkte spørsmål (*DirQUnits*). I tillegg kommer ja/nei-spørsmålene som ikke analyseres separat for mengden informasjon.

Beregning av prosentvis korrekthet er gjort for den totale mengden informasjon og for underkategoriene fri gjenhenting; åpne direkte spørsmål og ja/nei-spørsmål. Det er gjort etter følgende formel, ref. La Rooy, et al.(2009):

$$\text{Prosentvis korrekthet} = \frac{\text{Antall korrekte UoI}}{\text{Antall korrekte UoI} + \text{Antall uriktige UoI}}$$

Hovedvariablen har fått navnet *TotAcc*. De underliggende variablene har henholdsvis fått navnene *OpenQAcc*, *DirQAcc* og *JaNei_Acc*.

3 Resultater

Fokuset i den foreliggende dataanalysen er å teste de tre hypotesene som er framsatt; 1) Det vil være en alderseffekt i mengden av informasjon som rapporteres der de voksne gir mest og de minste gir minst informasjon, særlig under fri gjenhenting, 2) Prosentvis korrekthet vil være høy og ligge om omtrent samme nivå for alle aldersgruppene for fri gjenhenting og åpne direkte spørsmål og 3) De minste barna vil ha en lavere prosentvis korrekthet på ja/nei-spørsmål enn de eldre barn og de voksne.

SPSS/ PASW Statistics 18 (versjon 18.0.1) er blitt brukt for de statistiske undersøkelsene.

3.1 Preanalyser

Det ble undersøkt hvorvidt deltageres kjønn spilte inn som konfunderende variabel i forhold til de to hovedvariablene. Når *uavhengig utvalg t-test* utføres på AvgUnits for alle deltagerne med kjønn som grupperende variabel, finner vi en signifikant forskjell mellom jenter/kvinner ($M = 9.55$, $SD = 7.85$) og gutter/menn ($M = 4.41$, $SD = 2.42$); $t(60) = 4.02$, $p < 0.001$ (to-halet). Ut fra disse resultatene blir det i videre variansanalyser av *mengden* informasjon fra våre deltagere kontrollert for kjønn.

Den samme t-testen utført på variabelen TotAcc viser ingen signifikant forskjell mellom jenter/kvinner ($M = .93$, $SD = .08$) og gutter/menn ($M = .90$, $SD = .11$); $t(64) = .99$, $p = .337$ (to-halet). Det skal derfor ikke være noen grunn til å kontrollere for kjønn ved analysene av prosentvis korrekthet.

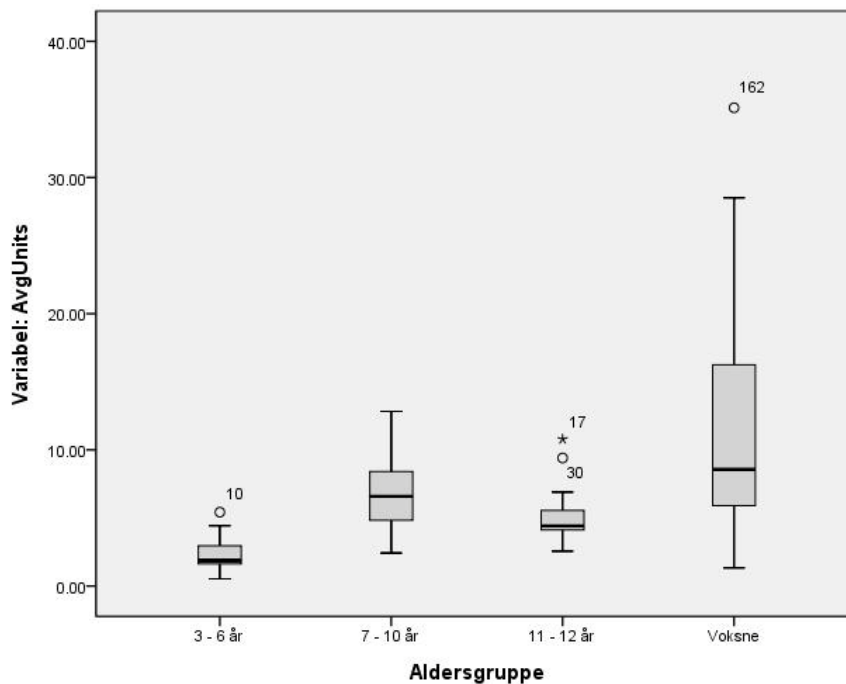
3.2 Alderseffekt i mengde informasjon

For å undersøke hvorvidt det vil være en alderseffekt i mengden informasjon som rapporteres i intervjuene (hypotese 1), benyttes en variansanalyse (GLM; General Linear Model, UNIANOVA) som gir mulighet for å kontrollere for den konfunderende variabelen kjønn. Først må det imidlertid testes for om forutsetningene for en slik variansanalyse er tilfredsstillt, og evt. gjøres tilpasninger hvis de ikke er det. Disse preanalysene blir kun gjort på totalvariabelen AvgUnits.

Først må antagelsen om at variabelen skal være normalfordelt, sjekkes ut. Ved å sammenligne det 5 % trimmede gjennomsnittet med gjennomsnittet innen hver aldersgruppe, finner vi at de ekstreme skårene ikke har hatt noen stor innflytelse på gjennomsnittet for noen av gruppene. En Kolmogorov-Smirnov-analyse viser at variabelen *ikke* er normalfordelt for voksen-gruppa, og ved nærmere undersøkelser viser det seg at det er spørsmålene for fri gjenhenting som gjør utslaget her. Heller ikke er total informasjon rapportert på denne typen spørsmål normalfordelt for den minste barnegruppa. Det vil derfor også bli utført en ikke-parametrisk Kruskal-Wallis-test for å se om resultatene fra den samsvarer med resultatene fra variansanalysene.

Levene's test på homogenitet i variansen på variabelen AvgUnits, viser at det heller ikke er homogen varians, noe som altså øker muligheten for Type I-feil. Derfor bør signifikansnivået legges på et strengere nivå enn .05, som er det vanlige. Et boksplott gir en visuell oversikt over fordelingen av variabelen AvgUnits, se Figur 5. Her ser vi også at det finnes uteliggere i tre av aldersgruppene, én for hver av aldersgruppene 3 – 6 år, 11 – 12 år og voksne; gruppa 11 – 12 år har også en ekstremverdi. Det er valgt å ikke ekskludere disse eller forandre verdiene på deres skårer i analysene.

Figur 5. Boksplott: Total mengde informasjon per spørsmål fordelt på aldersgruppe

3.2.1 Total mengde informasjon

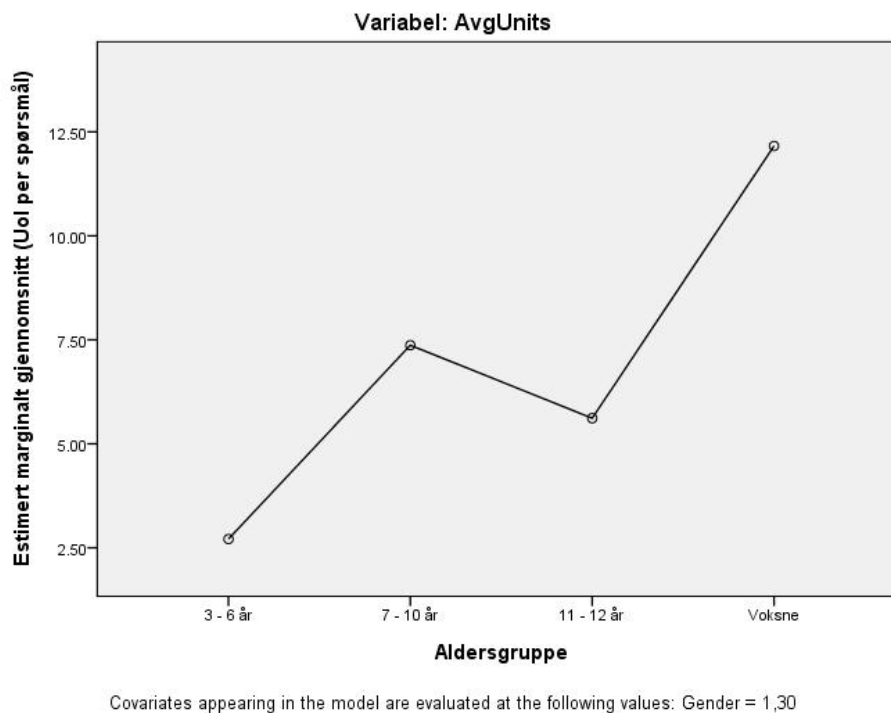
Variansanalyse kontrollert for kjønn viser en signifikant hovedeffekt av alder i forhold til total mengde informasjon, $F(3, 61) = 7.41, p < .001$, og effektstørrelsen er stor ($\eta^2 = .24$). Kruskal-Wallis test bekrefter hovedeffekten av alder med $\chi^2(3, n = 66) = 32.00, p < .001$.

Post-hoc sammenligninger ved hjelp av Bonferroni-test og et signifikansnivå på .01, indikerer at gjennomsnittsskåren for gruppen Voksne var signifikant forskjellig fra, og høyere enn, aldersgruppen 3-6 år ($p < .001$). Mellom voksne og barna på 11-12 år var det en marginal signifikans på $p = .017$.

Gruppen 7-10 år skilte seg ikke signifikant fra noen av de andre gruppene (3-6 år: $p = .27$; 11-12 år: $p = 1.00$; Voksne: $p = .13$). Det var heller ingen signifikant forskjell mellom de minste og de største barna ($p = 1.00$). Figur 6 viser gjennomsnittsverdiene grafisk.

Tabell 5 gir en totaloversikt over gjennomsnittlig avgitte informasjonsenheter, standardavvik og prosentvis korrekthet for de ulike spørsmålstypene.

Figur 6. Total mengde informasjon per spørsmål fordelt på aldersgruppe

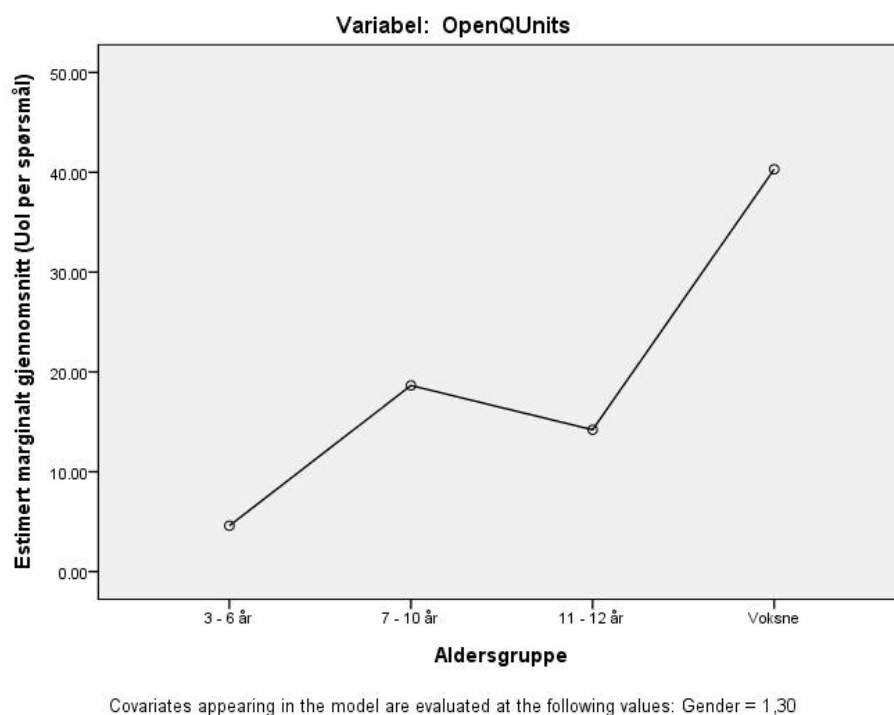

3.2.2 Spørsmål for fri gjenhenting: Mengden av informasjon

Brutt ned på undergruppene av spørsmål ser vi for spørsmål av fri gjenhenting nøyaktig den samme trenden: En signifikant hovedeffekt for alder: $F(3, 61) = 5.77, p = .002$, og effektstørrelsen er stor ($\eta^2 = .20$). Også her blir dette bekreftet av Kruskal-Wallis test: $\chi^2(3, n = 66) = 34.65, p < .001$. Post-hoc Bonferroni indikerer at gjennomsnittsskåren for

voksne skilte seg med et strengt signifikansnivå fra 3-6 åringene, $p = .002$ og et mindre strengt signifikansnivå fra 11-12 åringene, $p = .037$. De voksne rapporterer mer informasjon enn barna. Gruppen 7-10 år skilte seg ikke signifikant fra noen av gruppene, selv om de lå nærmere de andre barnegruppene enn voksegruppen. (3 – 6 år: $p = .97$; 11 – 12 år: $p = 1.00$; Voksne: $p = .11$). Ingen signifikant forskjell ble heller funnet mellom de minste og de største barna, $p = 1.00$). Se Figur 7 for en grafisk framstilling.

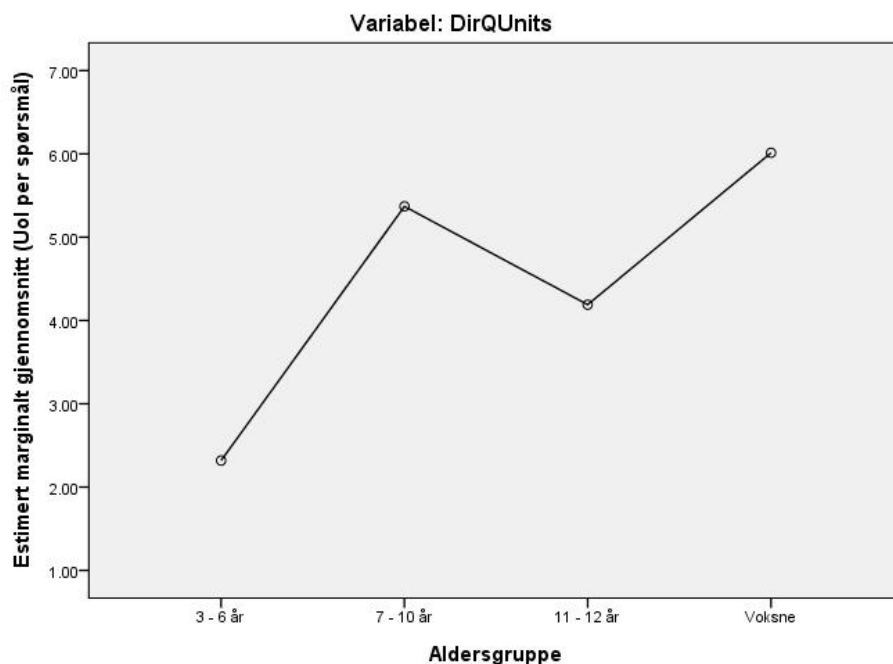
Figur 7. Mengde informasjon på spørsmål av typen fri gjenhenting, fordelt på aldersgruppe

3.2.3 Åpne direkte spørsmål: Mengden av informasjon

Når vi ser på de åpne direkte spørsmålene, forandrer imidlertid bildet seg noe. Fortsatt er det en hovedeffekt av alder: $F(3, 61) = 6.71$, $p = .001$, med stor effektstørrelse ($\eta^2 = .23$), noe som bekreftes av Kruskal-Wallis test: $\chi^2(3, n = 66) = 22.72$, $p < .001$. Post-hoc Bonferroni med et signifikansnivå på .01 indikerer at aldersgruppen 3-6 år skiller seg signifikant fra gruppen 7-10 år ($p = .01$) og de voksne ($p < .001$). Aldersgruppen 11-12 år skiller seg ikke fra noen av gruppene (3 – 6 år: $p = .31$; 7 – 10 år: $p = 1.00$; Voksne: $p = .23$), og 7-10-åringene skiller seg ikke fra de voksne ($p = 1.00$), se Figur 8.

Figur 8. Mengde informasjon på spørsmål av typen åpne direkte spørsmål; fordelt på aldersgruppe

Covariates appearing in the model are evaluated at the following values: Gender = 1,30

Tabell 5. Oversikt over gjennomsnittlig avgitte informasjonsenheter (UoI), standardavvik og prosentvis korrekthet for de ulike spørsmålstypene

Spørsmål	Aldersgruppe							
	3 - 6 år n = 13		7 - 10 år n = 14		11 - 12 år n = 13		Voksne n = 26	
<i>Total oppsummert (alle spørsmål))</i>								
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
<i>Totale UoI</i>	2,37	1,33	7,10	3,12	5,27	2,45	12,65	8,83
<i>Korrekte UoI</i>	1,98	1,23	6,73	3,08	5,05	2,47	12,13	8,85
<i>Prosent korrekt</i>	83	13	94	3	95	5	94	8
<i>Fri gjenhenting</i>								
<i>Totale UoI</i>	3,19	2,23	17,53	11,24	12,80	7,70	42,31	39,46
<i>Korrekte UoI</i>	2,83	2,15	17,12	11,21	12,59	7,70	41,40	39,29
<i>Prosent korrekt</i>	87	12	97	5	97	3	97	4
<i>Direkte åpne spørsmål</i>								
<i>Totale UoI</i>	2,17	1,40	5,25	1,69	4,04	1,61	6,23	3,30
<i>Korrekte UoI</i>	1,77	1,25	4,91	1,58	3,81	1,64	5,74	3,03
<i>Prosent korrekt</i>	83	15	94	4	94	5	91	15
<i>Ja/ nei-spørsmål</i>								
	n = 12		n = 14		n = 13		n = 24	
<i>Prosent korrekt</i>	83	13	86	14	90	13	96	11

3.2.4 Oppsummert - hypotese 1

Analysene viser at det er en hovedeffekt av alder på mengde informasjon som rapporteres, både totalt sett, i fri gjenhenting og for åpne direkte spørsmål. De minste barna rapporterer minst informasjon og de voksne mest informasjon. Mellom voksenalderen og de minste barna er denne effekten signifikant både totalt og for begge typer spørsmål på et .01-nivå. Mellom voksenalderen og barna på 11 - 12 år er det en marginal signifikans for fri gjenhenting og total mengde informasjon. Imidlertid er ikke sammenhengen lineær. Gruppen barn mellom 7 og 10 år gjør det bedre enn de to andre barnegruppene totalt og på begge kategorier spørsmål; på de åpne direkte spørsmålene gjør de det signifikant bedre enn de minste barna på et .01-nivå.

3.3 Prosentvis korrekthet – åpne spørsmål

For å undersøke om prosentvis korrekthet vil være høy og ligge omtrent på samme nivå for alle aldersgruppene for fri gjenhenting og åpne direkte spørsmål (hypotese 2) utføres en mellom-gruppe ANOVA etter at forutsetningene for analysen er sjekket. Som i forrige avsnitt utføres disse kontrollene kun på hovedvariabelen som her heter *TotAcc* og har måleenhet prosent.

Ordinært gjennomsnitt sammenlignet med 5 % trimmet gjennomsnitt i hver aldersgruppe viser at differansen er liten, noe som viser at ekstremverdier har hatt liten innflytelse.

Kolmogorov-Smirnov-analysen viser at variabelen *ikke* er normalfordelt for voksenalderen eller den største barnegruppen, derfor blir også her en Kruskal-Wallis-test utført for å sjekke samsvar med analysene der normalfordeling er antatt. I følge Levene's test på homogenitet i variansen, er ikke dette kravet tilfredsstillt. Derfor settes et strengt nivå for signifikans på .01. Boksplott for fordelingen er vist i Figur 9. Det er én uteligger og én lav ekstremverdi i gruppen Voksne og én ekstremverdi i gruppen 11 - 12 år. Heller ikke i dette tilfellet velges det å gjøres noen justeringer for uteliggerne. Middelerdi og standardavvik er som oppgitt i

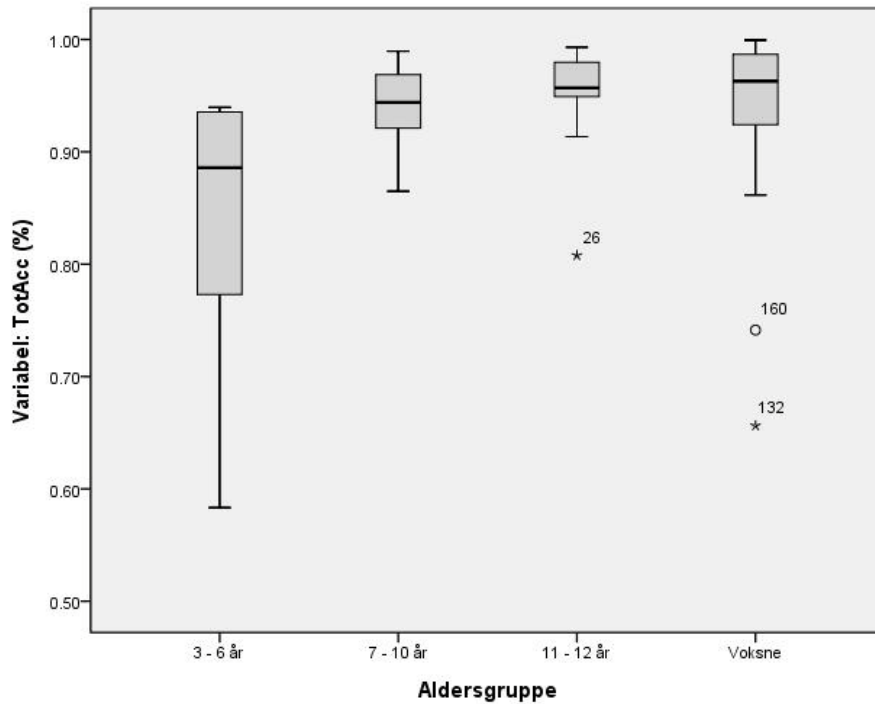
Tabell 5.

3.3.1 Total prosentvis korrekthet

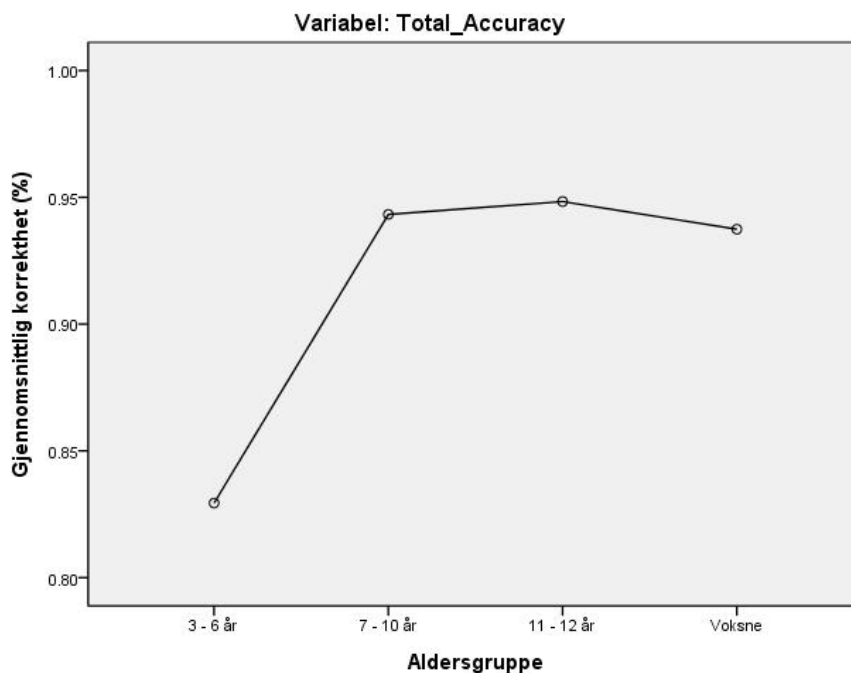
Variansanalysen viser en signifikant hovedeffekt av alder på total prosentvis korrekthet, $F(3, 62) = 6.97, p < .001$, og effektstørrelsen er stor ($\eta^2 = .25$). Kruskal-Wallis test bekrefter dette: $\chi^2(3, n = 66) = 16.43, p = .001$. Post-hoc sammenligninger ved hjelp av Bonferroni-test

og et signifikansnivå på .01 viser signifikante forskjeller mellom aldersgruppen 3-6 år og alle de andre aldersgruppene (7 – 10 år: $p = .00$; 11 – 12 år: $p = .00$; Voksne: $p = .00$). Det er ingen andre signifikante forskjeller, alle de andre p -verdiene = 1.00. Figur 10 gir en grafisk oversikt over middelverdiene.

Figur 9. Bokplott: Total prosentvis korrekthet fordelt på aldersgruppene

Figur 10. Total prosentvis korrekthet fordelt på aldersgruppe

3.3.2 Spørsmål for fri gjenhenting: Korrekthet av informasjon

Spørsmålene om fri gjenhenting viser akkurat den samme trenden med en signifikant hovedeffekt av alder: $F(3, 62) = 8.70, p < .001$ med stor effektstørrelsen ($\eta^2 = .30$) og Kruskal-Wallis test bekrefter funnet: $\chi^2(3, n = 66) = 8.74, p = .033$. Bonferroni post hoc-analyser med $\alpha = .01$ viser at aldersgruppen 3-6 år skiller seg signifikant fra alle de andre: Aldersgruppe 7-10 år ($p = .00$), gruppen 11-12 år ($p < .001$) og voksegruppen ($p < .001$). Ingen andre signifikante resultater er funnet; alle de andre p -verdiene = 1.00. Figur 11 viser en grafisk fremstilling av resultatet. Legg merke til at selv om de minste barna svarer mindre korrekt enn de andre gruppene, er gjennomsnittet på 87 %

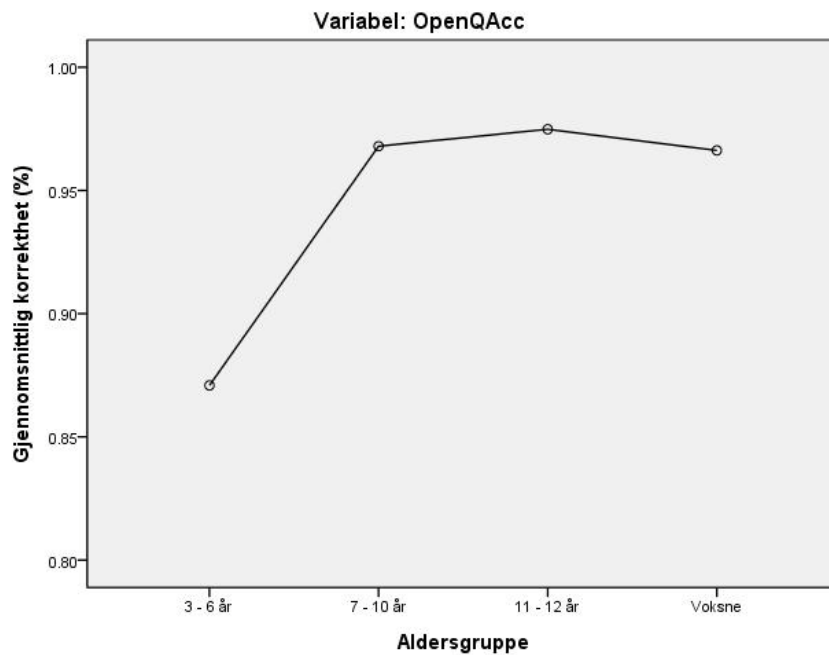
3.3.3 Åpne direkte spørsmål: Korrekthet av informasjon

For de åpne direkte spørsmålene finner vi en marginal og ikke-signifikant effekt av alder: $F(3, 62) = 2.46, p = .07$, med middels effektstørrelse ($\eta^2 = .11$). Ved bruk av Kruskal-Wallis test, finner vi imidlertid en signifikant effekt av alder: $\chi^2(3, n = 66) = 8.88, p = .031$. Når vi også her bruker beslutningsverdien $\alpha = .01$, må alderseffekten anses som ikke-signifikant. Post-hoc Bonferroni viser ingen signifikante effekter mellom noen av aldersgruppene: Mellom de voksne og begge de to eldste barnegruppene: $p = 1.00$; gruppe 3-6 år mot begge de andre barnegruppene: $p = .13$; 3-6 år mot de voksne: $p = .36$. Mellom 7 – 10 år og 11 – 12 år: $p = 1.00$. Figur 12 viser resultatet grafisk framstilt.

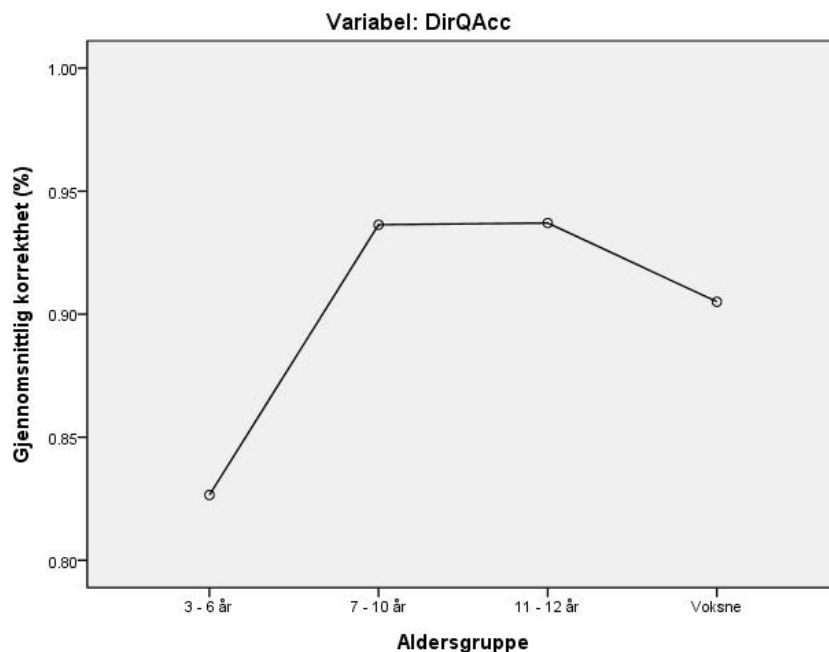
3.3.4 Oppsummert - hypotese 2

Nullhypotesen, som også er forskningshypotesen, blir her delvis avvist. Det er riktig at prosentvis korrekthet er høy for alle aldersgruppene: Middelerverdien ligger på 83 % og høyere for alle gruppene både totalt og på begge typer spørsmål. Imidlertid skiller gruppen med de minste barna seg ut ved gjennomsnittlig å skåre signifikant dårligere enn alle de andre gruppene totalt sett og på fri gjenhenting. For de åpne direkte spørsmålene er det en marginal og ikke-signifikant effekt av alder der de minste barna gjør det dårligst. Det er verdt å legge merke til at de to eldste barnegruppene gjør det nøyaktig like godt eller (ikke-signifikant) bedre enn voksegruppen totalt og på begge typene spørsmål.

Figur 11. Prosentvis korrekthet i fri gjenhenting, fordelt på aldersgruppe

Figur 12. Prosentvis korrekthet etter åpne direkte spørsmål; fordelt på aldersgruppe

3.4 Prosentvis korrekthet – ja/nei-spørsmål

I følge hypotese 3 vil prosentvis korrekthet være lavest hos de yngste barna på ja/nei-spørsmål. Det er ett barn i den minste aldersgruppen og to voksne som ikke har fått, eller ikke svart på denne typen spørsmål. Som angitt under kapittel 2.4.3 om koding av intervjuene er

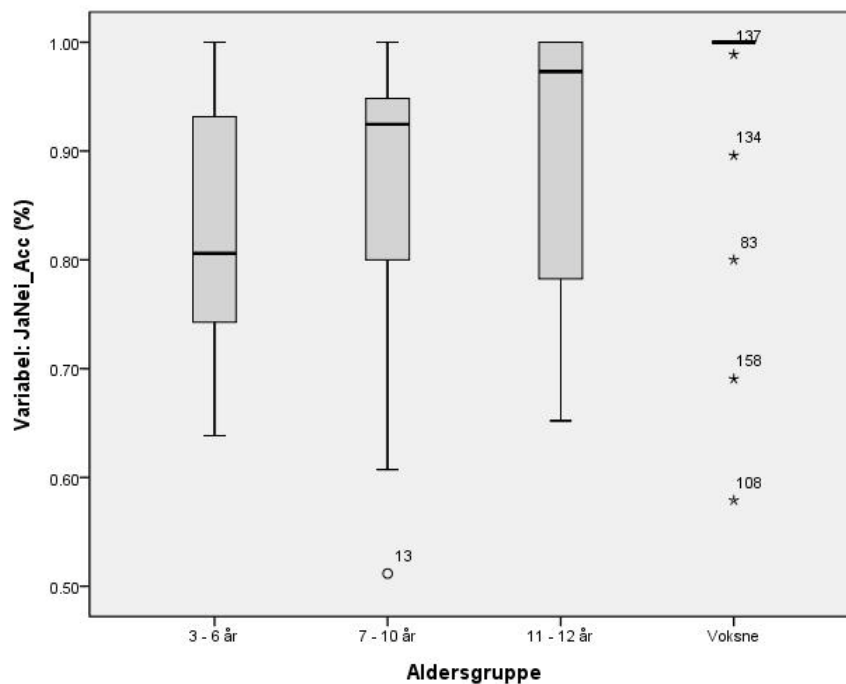
det også for denne typen spørsmål talt opp informasjonsenheter, selv om informasjonen er mer enn et ja/nei-svar. Derfor må resultatene tolkes med forsiktighet.

Ved sammenligning av gjennomsnitt og 5 % trimmet gjennomsnitt ser det ikke ut til at ekstremverdiene trekker uforholdsmessig mye ned. I følge en Kolmogorov-Smirnov-analyse er variabelen ikke normalfordelt for andre enn den minste barnegruppa. Levene's test viser at vi *har* en rimelig homogen fordeling av variansen i variabelen. Derfor settes signifikansnivået også i dette tilfellet til .01. Boksplottet i Figur 13 viser at det er hele fem ekstremverdier i voksegruppa og stor spredning i de andre gruppene med én uteligger i gruppe barn 7 – 10 år. Det er valgt å ikke gjøre noen justeringer av data i forhold til ekstremverdier og uteliggere.

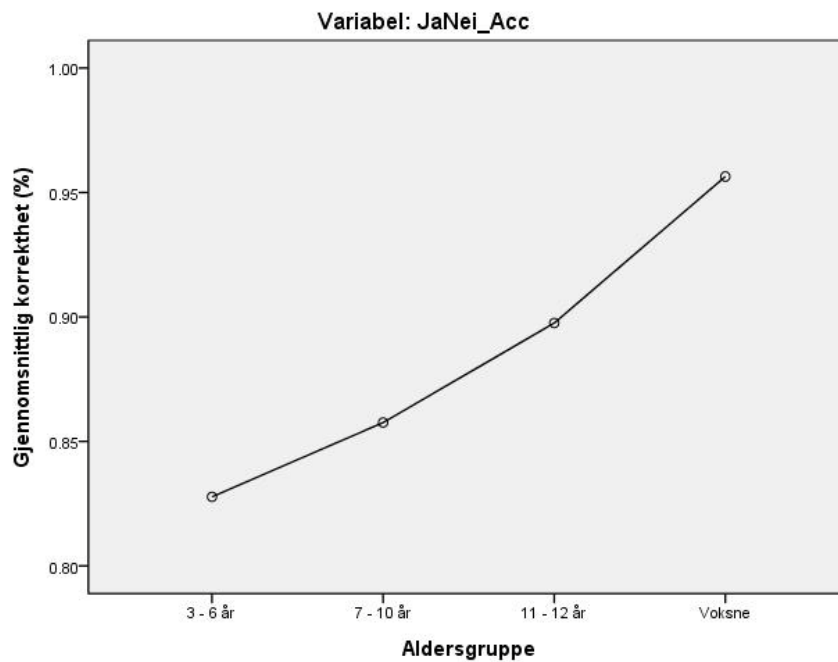
Variansanalyser viser en marginal ikke-signifikant effekt av alder: $F(3, 59) = 3.55, p = .020$, og effektstørrelsen er middels til høy ($\eta^2 = .15$). Kruskal-Wallis test viser her $\chi^2(3, n = 63) = 18.31, p < .001$, noe som indikerer at alderseffekten allikevel er signifikant.

Post-hoc Bonferroni viser imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom noen av gruppene. Mellom voksne og de minste barna er det marginal signifikans: $p = .029$. Mellom de voksne og 7 – 10 år er $p = .13$; mellom 3 – 6 år og 11 – 12 år: $p = .99$ og de resterende $p = 1.00$. Figur 14 gir en grafisk oversikt over gjennomsnittet av variabelen.

Figur 13. Boksplot: Prosentvis korrekthet for ja/nei-spørsmål fordelt på aldersgruppe

Figur 14. Prosentvis korrekthet for ja/nei-spørsmål fordelt på aldersgruppe

3.4.1 Oppsummert - hypotese 3

Hypotese 3 har rett i at prosentvis korrekthet på ja/nei-spørsmål er lavest hos de yngste barna, og hovedeffekten av alder er signifikant. Imidlertid er det kun en marginal signifikant forskjell mellom de yngste barna og de voksne. Sammenhengen mellom alder og prosentvis korrekthet kan ut fra inspeksjon av grafen synes nesten lineær. Imidlertid er det mange ekstremverdier i voksenalderen, og måten materialet er kodet på gir en uforholdsmessig fordel til de voksne som avgir mye informasjon. Derfor kan det være vanskelig å gjøre noen klare tolkninger av disse resultatene.

4 Diskusjon

Tre sentrale hypoteser er undersøkt i denne studien. I overensstemmelse med den første hypotesen, ble det funnet at de minste barna rapporterer minst, og de voksne rapporterer mest informasjon på åpne spørsmål (fri gjenhenting og direkte spørsmål). Det er imidlertid ingen lineær sammenheng blant deltagerne: Gruppen av barn på 7 – 10 år gjør det bedre enn de to andre barnegruppene, og for direkte spørsmål gjør de det signifikant bedre enn de minste barna. Forskjellene mellom gruppene utjevner seg noe når kun svar på direkte spørsmål blir analysert.

Det ble bekreftet at prosentvis korrekthet er høy for alle deltagerne på åpne spørsmål (hypotese 2). Men de minste barna gjør det her signifikant dårligere enn resten av deltagerne på spørsmål for fri gjenhenting og ikke-signifikant dårligere på åpne direkte spørsmål. Resten av barna gjør det like bra eller (ikke-signifikant) bedre enn de voksne på begge spørsmålstyper. Det ble bekreftet at prosentvis korrekthet på ja/nei-spørsmål er lavest hos de minste barna og øker med alder (hypotese 3).

Det kan stilles spørsmål ved begrunnelsen for å slå sammen resultatene fra intervjuene etter én uke og 3 måneder, derfor vil dette diskuteres før selve resultatene av hypotesetestingen.

4.1 Bruk av gjennomsnittsvARIABLER

Preanalyser viste at det kunne forsvares å lage gjennomsnittsvARIABLER fra T1 og T2 for de deltagerne som ble intervjuet på begge tidspunktene. Videre ble resultatet fra disse analysene antatt generaliserbare til de andre deltagerne, slik at for dem som kun var intervjuet på ett av tidspunktene, ble utregningene fra dette intervjuet brukt direkte.

Deltagerne i plasseringsstudien er med på en hendelse (plasseringen) som for de aller fleste er av sterk emosjonell karakter, nemlig brudd på et primært tilknytningsbånd. I henhold til Goodman (2005) refererer et traume seg til et emosjonelt sår eller sjokk som har en varig effekt, eller til en situasjon som overvelder en persons evne til å håndtere situasjonen; det innebærer hjelpeløshet, svik, misbruk av makt, tap, forvirring eller smerte. Selv om det ikke for alle deltagerne i studien vil kunne forsvares å definere plasseringen som et traume, er det naturlig å se til litteraturen som omhandler hukommelse for sterke emosjonelle opplevelser/traumer eller mishandlede personers hukommelse, når beslutningen skal begrunnes teoretisk.

Flere studier finner at traumatiske minner kan huskes godt og korrekt over tid: Peace og Porter (2004) fant indikasjoner på at traumatiske hendelser ble mer pålitelig gjenkalt over tid enn andre emosjonelle hendelser; Goodman og kolleger (2003) fant at hukommelse for dokumenterte traumatiske hendelser som seksuelle overgrep i barndommen kan rapporteres mange år etter mishandlingen, og Alexander med kolleger (2005) viste at slike overgrep kan huskes ganske detaljert og presis over mange år. I sin litteraturgjennomgang konkluderer Cordon, Pipe, Sayfan, Melinder og Goodman (2004) med at traumatiske hendelser ofte huskes over lang tid i forhold til mer hverdagslige eller nøytrale hendelser. De viser også til studier der det synes som hukommelsen for de traumatiske hendelsene har blitt bedre over tid. Flere studier (Howe, 1997; Pezdek & Taylor, 2002) viser også at unike eller karakteristiske minner lagres godt i hukommelsen selv over lang tid.

For de fleste barn og voksne i vår studie vil barnevernsplasseringen være en dramatisk enkelthendelse med karakteristika lett å skille fra andre hendelser de har opplevd. Ut fra denne litteraturen er det god støtte for at den manglende effekten av tid på mengde og korrekthet i hukommelse blant våre deltagere ikke er tilfeldig. Derfor kan beslutningene om å lage en ny gjennomsnittsvariabel for dem som ble intervjuet på begge tidspunktene, og bruke resultatene direkte for dem som kun ble intervjuet på ett, også forsvares teoretisk.

4.2 Alderseffekt i mengde informasjon

I samsvar med litteraturen og hypotese 1 ble det funnet at voksne rapporterer mer informasjon enn det barna gjør, og særlig barna i den yngste aldersgruppen. Det er spesielt på spørsmål for fri gjenhenting de voksne gir mye informasjon. I tillegg til at dette er en forventet utviklingsmessig effekt, kan den ha blitt forsterket av den spesifikke karakteren til dette studiet. Mange av de voksne som er blitt intervjuet, har hatt et stort behov for å snakke om hendelsen og hva de mener om at barnevernet har plassert barnet deres. Noen har uttrykt stor takknemlighet over at vi har tatt oss tid til å snakke med dem. Ikke overraskende vil det ofte komme mer informasjon totalt sett i et slikt langt intervju enn i et noe kortere der deltageren "bare" svarer på spørsmålene. Det viser seg også at dette skillet mellom voksne og de to eldste barnegruppene så å si blir borte når det videre stilles direkte spørsmål om hva de husker fra hendelsen.

Det at gruppen av barn i førskolealder rapporterer mindre informasjon enn de andre gruppene, kan ha med flere faktorer å gjøre. Tulving (2002) mente som nevnt at et skille går ved fire års

alder for at barn skal ha oppnådd et fullt ut fungerende episodisk hukommelsessystem, noe som er vanskelig å bekrefte eller avkrefte i denne studien. Andre (Fivush & Nelson, 2004) peker på viktigheten av språkutviklingen, narrative ferdigheter og kognitiv representasjon av seg selv og andre for den selvbiografiske hukommelsen. De mener det går et skille mellom barn før og etter skolealder når det gjelder språkutvikling og ferdigheter i å representere minner verbalt. Dette støttes blant andre av Westcott, Davies og Bull (2002, s. 52) som mener det er en tommelfingerregel at syv års alder representerer et signifikant skifte i barns kognitive ferdigheter.

Barna som er deltagere i studien har blitt plassert fordi barnevernet mener de har opplevd alvorlig omsorgssvikt. Eisen og kolleger (2007) viser til at mishandlede barn gjennomsnittlig ofte er forsinket i språk- og intellektuell utvikling. Når barna er så små som 3 – 6 år, har ofte ikke barnevernet rukket å komme inn i bildet for å sette inn tiltak og oppfølging før en eventuell plassering. I slike tilfeller kan det være én årsak til at disse barna rapporterer mindre informasjon enn eldre barn og voksne; de kan ha problemer med å forstå det som blir spurt om, og de kan ha et fattig ordforråd som både virker inn på innkoding, gjenkalling og verbal gjengivelse av minnene (Cordon, et al., 2004; Goodman & Melinder, 2007a).

Det er også mulig at de minste barna er mer vare for å snakke med fremmede, som forskeren jo er for dem. For eksempel valgte Hutcheson og kolleger (1995) å ekskludere barn fra utvalget sitt som var ekstra sky eller ikke kom med noen opplysninger i intervjuene. En overveiende andel (6 av 8) av de barn som ikke kom med opplysninger i intervjuene, var førskolebarn. I det foreliggende utvalget er ingen av deltagerne ekskludert. Alt i alt, er det rimelig å anta at aldersforskjellen som er framkommet i vårt utvalg mellom førskolebarna og resten av deltagerne når det gjelder åpne direkte spørsmål ikke er tilfeldig, men kan generaliseres til andre befolkningsgrupper.

Det ble funnet en noe overraskende effekt hvor barna på 7 – 10 år gjorde det (ikke-signifikant) bedre på de åpne spørsmålene enn barna på 12 – 13 år. Det er ikke sannsynlig at dette er noen robust alderseffekt (jfr. Eisen, et al., 2007; Hutcheson, et al., 1995; Marin, et al., 1979), men at det heller skyldes individuelle forskjeller og liten utvalgsstørrelse.

4.3 Prosentvis korrekthet – åpne spørsmål

Prediksjonen i hypotese 2 om at alle aldersgruppene ville ha høy prosentvis korrekthet på åpne spørsmål, må sies å ha blitt bekreftet. Dette samstemmer godt med studiene som tidligere er referert, og det bekrefter at også små barn kan ha en høy grad av korrekthet i sin gjengivelse av informasjon når de intervjues på en faglig forsvarlig måte (Melinder, 2010; Melinder et al., 2010).

Imidlertid hadde ikke barna på 3 – 6 år like høy grad av korrekthet som de andre gruppene. To mulige forklaringer på dette kan være at 3 – 4-åringene trekker ned snittet til hele denne aldersgruppa, eller at det kognitivt sett er et sprang mellom førskolebarn og barn som går på skolen. En kombinasjon av disse forklaringene er også mulig og sannsynlig. I tillegg må regnes muligheten som nevnt tidligere om at de minste barna er mest tilbakeholdende overfor forskeren som intervjuer.

Barna i de to eldste aldersgruppene har like høy prosentvis korrekthet som de voksne på fri gjenhenting og litt bedre på direkte spørsmål. Dette var som predikert og viser at selv om voksne rapporterer mer informasjon enn disse barna, rapporterer de også en større andel feil. En sannsynlig forklaring på dette er at voksne i større grad bruker skript eller skjema når de skal gjenhente selvbiografiske minner, enn det barn gjør. For eksempel har en forelder i vårt materiale svart på spørsmålet om ”Hva slags hårfarge hadde ____ fra Barnevernet?” med: ”Hun pleier å ha rødt hår”. Forelderen i denne saken har vært i kontakt med den nevnte saksbehandleren ved flere anledninger, og hun svarer trolig mer ut fra sin semantiske hukommelse enn ut fra den selvbiografiske hukommelsen fra denne hendelsen.

Anmeldelser om mishandling i familieforhold har økt fra år til år og mer enn tidoblet seg siden straffelovens § 219 om vold i nære relasjoner trådte i kraft 1. januar 2006 (”Straffeloven,” 1902; Politidirektoratet, 2010). Den siste femårsperioden er antall anmeldte seksualforbrytelser hvor barn er involvert som offer, økt kraftig (Politidirektoratet, 2010), og samtidig får over 40 000 barn hjelp av barnevernet i dag (Dregelid, 2010b). Disse tallene viser at det til enhver tid er et betydelig antall barn i Norge som er ofre for, eller vitner til vold, mishandling og overgrep av ulike slag. Mange av disse vil bli avhørt om hva de har sett, hørt og opplevd. Noen ganger er barnet det eneste vitnet til overgrep mot seg selv, bortsett fra overgriperen. Det er avgjørende at de fagpersoner som avhører barna, gjør det på en måte som er egnet til å gjøre beretningen deres mest mulig korrekt. Det er trist å lese at på tross av

opplæring i avhørsmetodikk hos politiet, ser det fortsatt ut til å være dramatisk større andel lukkede enn åpne spørsmål som stilles i avhør av barn (Myklebust, 2009). Det har også framkommet gjennom domsavsigelsen i den såkalte *Lommemannensaken* at det i dommeravhørene ble «brukt en i overkant ”insisterende” og til dels ledende utspørringsteknikk som må anses uheldig» (Svela & Okkenhaug, 2010). Såkalt tunnelsyn og bekreftelsesfeller hos avhørere kan være en viktig årsak til at uskyldige mennesker dømmes for forbrytelser de ikke har begått (Rachlew, 2009). Det å bruke denne typen spørre- og avhørsteknikker er ikke et gode for barna av flere årsaker: For det første vil deres vitneutsagn lett bli mindre korrekt eller direkte feil; for det andre kan som nevnt uskyldige bli dømt og for det tredje kan det bety at deres vitneutsagn tillegges mindre vekt i retten, selv om det er riktig overgriper som står tiltalt. Spesielt små barn er sårbare for ledende og suggestive intervjueteknikker (Quas, Malloy, et al., 2007). Når vi i denne og flere andre studier ser hvor høy grad av korrekthet barn *kan* ha når de intervjues med åpne spørsmål, er det desto større grunn til å legge vekt på hvor viktig dette er for barns – og voksnes – rettssikkerhet.

Heldigvis har problematikken rundt familievold blitt tatt alvorlig av regjeringen med sin Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet, 2007), og som følge av dette er blant annet et prøveprosjekt med såkalte *barnehus* opprettet flere steder i landet. Barnehusene er opprettet for å gi bedre tilbud til barn som utsettes for overgrep, og ett av tilbudene er at dommeravhør skal foregå der. Det er ikke foretatt noen offisiell evaluering av denne ordningen (Dregelid, 2010c), så det er vanskelig å uttale seg om hvordan den fungerer i forhold til avhør av barn. Noen barn kan synes det er lettere å avgi forklaring på et slikt sted enn å møte opp til avhør hos politiet (Jarlsbo, 2007), og dét i seg selv kan være et viktig moment for at barnet skal fortelle mest mulig (Quas & Lench, 2007; Westcott & Kynan, 2006). Men det er kommet kritikk om at barns rettssikkerhet er truet fordi ventetiden for å få utført dommeravhør av barn har økt. Barnehusene gis noe av skylden siden dommeravhør tar lengre tid og krever mer koordinering og planlegging fra alle aktørene (Dregelid, 2010a). Dette kommer i tillegg til at antallet dommeravhør har økt de siste årene. Istedenfor avhør innen den lovpålagte fristen på to uker, må barna oftest vente tre uker til to måneder, i følge politioverbetjent og koordinator for dommeravhør i Oslo, Gunnvor Løken (ref. i Dregelid, 2010a). Bruddet på tidsfristen er i seg selv meget bekymringsverdig, selv om vår forskning her har vist at sterke emosjonelle minner bevares godt over tid. En fare kan være at barnet trekker forklaringen sin (Torheim & Sævig, 2010) eller at ventetiden kan føre til at den siktede får god tid på seg til å påvirke barnet og eventuelt fjerne bevis (Dregelid, 2010a).

Økt kunnskap om barn som vitner kan bidra til å bedre rettssikkerheten for barn som er utsatt for eller er vitner til vold og overgrep. Ut fra denne studien og de andre studiene som er referert, synes en generaliserbar konklusjon å være at barn fra skolealder av har like høy grad av korrekthet som voksne når de intervjues på en faglig forsvarlig måte om hendelser de selv har tatt del i. Videre kan det synes som at barn i førskolealder er noe mer sårbare for å huske feil enn skolebarna, men på tross av det kan de ha en imponerende grad av korrekthet i sine svar hvis det ikke går for lang tid fra hendelsen til intervjuet utføres. Dette er også underforutsetning at de intervjues på en aldersadekvat og faglig forsvarlig måte.

4.4 Prosentvis korrekthet – ja/nei-spørsmål

Som forventet hadde de minste barna lavest andel av prosentvis korrekthet på ja/nei-spørsmål (hypotese 3). De hadde i gjennomsnitt likevel så mye som 83 % riktig på disse spørsmålene, som er likt med deres skåre på åpne direkte spørsmål. Dette er noe overraskende ut fra hva andre studier har funnet, der det særlig er ja/nei-spørsmål som har gitt lav grad av korrekthet i svarene (f.eks. Marin, et al., 1979). Ut fra en sårbarhet som antas å være større i denne aldersgruppen enn for eldre barn, er det naturlig å tro at de også lettere lar seg lede til å svare feil på slike lukkede spørsmål. I intervjuguiden brukt i denne studien, dreier ja/nei-spørsmålene seg rundt hvem som var til stede i to ulike faser i plasseringen (f.eks. ”Var faren din der?”, ”Var barnevernet der da ___ og ___ fikk vite om disse tingene”). I Marin og kollegers studie var barna vitner til en arrangert hendelse. Der var ja/nei-spørsmålene av type ”Hadde mannen brune bukser” og ”Var mannens hår krøllete?”. Det er ikke urimelig å anta at ja/nei-spørsmålene i vår studie vil være lettere å svare riktig på enn spørsmålene i Marin sin studie. For det første varer plasseringen over mye lengre tid enn de fleste andre studier, noe som skulle lette innkodingen i langtidsminnet; det Marin og kollegers deltagere skulle vitne om varte kun noen minutter. For det andre er hendelsen i vår studie av en fullstendig annen karakter enn i Marins studie. Plasseringen er i høyeste grad en personlig signifikant hendelse som kan aktivere det Tulving beskrev som autoetisk bevissthet. Det er også mer personlig signifikant om moren og faren din er til stede, enn om en mann du ikke har noen relasjon til har krøllete hår. Ut fra Tulvings argumentasjon vil dette kunne bidra til at episodisk hukommelse fra en plassering vil være bedre enn for en hendelse der deltagerne er vitne til noe som ikke utfordrer deres selvbilde eller selvbevissthet. For det tredje er plasseringen (som diskutert i kapittel 4.1), en emosjonell og for noen deltagere en traumatisk hendelse. Derfor vil den for mange kunne huskes over tid både detaljert og med høy grad av korrekthet. For det

fjerde er kodingen som nevnt utført på en måte som kan tilsløre forskjeller både mellom deltagerne og mellom gruppene.

Det er vanskelig å trekke bastante og generaliserende konklusjoner fra funnene gjort her. Ja/nei-spørsmålene i intervjuet dreier seg kun rundt hvem som var til stede i to ulike situasjoner, noe som ut fra argumentasjonen i forrige avsnitt skal være relativt lett å svare riktig på. Det er, som etter god intervju-skikk, stilt åpne spørsmål i mesteparten av intervjuet heller enn ja/nei-spørsmål. Derfor vil en forsiktig konklusjon være at for personlig signifikante detaljer i emosjonelle hendelser vil de fleste deltagerne ha stor grad av korrekthet i sine svar på ja/nei-spørsmål, og større barn og voksne vil kunne være noe mer pålitelige enn de minste barna.

4.5 Begrensninger ved studien

Plasseringsstudien har som mål å rekruttere 72 barn og deres foreldre, og så langt er 40 barn inkludert. Det har som i mange andre studier vært en utfordring å få meldt inn deltagere, og det er vanskelig å si hvor representativt utvalget er. Med 40 barn som deltagere og ønske om å dele dem i tre aldersgrupper, har det blitt relativt små grupper i analysene. Dette øker sannsynligheten for at individuelle forskjeller får dominere resultatene uforholdsmessig mye.

Det er mange mulige feilkilder i en slik studie som kan påvirke de resultatene vi får. Selv om det er en forsker til stede under plasseringen, er det vanskelig å kontrollere for hva deltagerne legger merke til. For eksempel fortalte et barn om ”hun damen som hadde hvit veske”. Vi forsto at det måtte være forskeren og hennes veske som barnet husket, men det er en opplysning som ikke er notert ned i observasjonsskjemaet fra plasseringen.

Hele syv forskere har foretatt intervjuer av deltagerne, og det er sannsynlig at ulik stil og ulik kontakt med deltagerne kan virke inn på hva de forteller (Myklebust, 2009; Quas & Lench, 2007). Det har skjedd at noen voksne deltagere ikke har ønsket båndopptak av samtalen, eller at båndopptaker har sviktet under intervjuet; notater fra samtalen vil trolig rapportere langt færre informasjonsenheter enn et båndopptak. I noen tilfeller har det blitt brukt tolk, noe som kan ha samme konsekvens. Hvis et barn har måttet flytte flere ganger etter den plasseringen vi fulgte, er det mulig at han eller hun blander sammen hvilken flytting vi snakker om. Det kan også være andre faktorer som gjør at et barn rapporterer mindre enn voksne; det er et langt intervju og barnet kan bli lei og sliten. Selv om det blir tilbudt pauser, kan det ikke utelukkes

tap av data i tilfeller der barnet ikke rapporterer informasjon det egentlig husker. Dette vil i større grad være en fare for de minste barna som lett kan bli slitne. Selv om det er en emosjonell hendelse barna blir intervjuet om, er den slik vi har oppfattet det, i liten grad preget av skam. Det er også lite sannsynlig at barna er blitt instruert om å lyve. I de tilfeller hvor det er skam og løgn, vil det kunne være noen andre mekanismer som trer i kraft hos barnet når det skal fortelle om hva det husker (Bussey, et al., 1993).

Feil kan ha oppstått under transkribering av intervjuene hvis det har vært bakgrunnsstøy på opptaket, eller deltageren har snakket veldig lavt eller utydelig. Kodingen er også en feilkilde, både selve tolkingen av svaret og opptelling og summering av informasjonsenheter. Resultatene fra kodingen skal legges inn i databasen; også her er det mulig å gjøre feil. Samtidig har det å bruke databasen til å regne ut alle sluttsummer som skal brukes i beregningene redusert sannsynligheten for feil i disse utregningene dramatisk. Det er i denne oppgaven lagt vekt på at tall heller skal kopieres og limes, enn å skrive dem inn manuelt i tabeller. Dette gjøres nettopp for å redusere muligheten for tastefeil i analyseresultatene.

De barna vi intervjuer har blitt utsatt for omsorgssvikt. Dette er et spesielt utvalg av barn, og forsiktighet må utvises ved generalisering til en normalpopulasjon. Imidlertid kan det styrke generaliserbarheten i forhold til andre barn som har opplevd omsorgssvikt eller mishandling, noe barn i rettsvesenet ofte har.

4.6 Praktiske implikasjoner

Resultatene framkommet i undersøkelsen vil kunne bidra til en kunnskapsheving for alle som møter barn som skal gi opplysninger eller vitne i forhold til vold og overgrep. Ansatte i barnevernet innhenter informasjon fra barn i mange saker: helsepersonell møter dem i helsevesenet eller på skolen; barnehageansatte og lærere møter dem i barnehage eller skole; psykologer kan møte barn også i forbindelse med sakkyndigutredninger og på familievernkontor; også sosionomer og familieterapeuter møter barn på familievernkontorene og i trolig andre sammenhenger; politiet kan møte barn forbindelse med avhør, husbråk eller annet; advokater i forbindelse med bl.a. overgrepssaker; jurymedlemmer gjennom rettssaker og dommere i forbindelse med rettssaker eller dommeravhør. Også andre yrkesgrupper og enkeltpersoner vil kunne møte barn i situasjoner der det er viktig å få fram de opplysningene de har – og dét så riktig som mulig. Det som skrives nedenfor er eksemplifisert til politiavhør

av barn, men det gjelder i høyeste grad også annen informasjonsinnhenting og andre yrkesgrupper.

Det er gjort et anselig arbeid i norsk politi de siste årene for å forbedre intervjuteknikker, både ved intervjuing av barn (Melinder, 2010; Thoresen, Lonnum, Melinder & Magnussen, 2009; Thoresen, Lonnum, Melinder, Stridbeck & Magnussen, 2006) og voksne (Rachlew, 2009; Rygh, 2008). Målet i et etterforskningsavhør skal være å frambringe den mest mulig korrekte og detaljerte beretningen om en hendelse, forbrytelse eller et mulig overgrep. Det skal gjøres på en måte som ikke medfører unødvendig belastning på intervjuobjektet. Denne studien har vist at både barn og voksne kan ha en meget høy grad av korrekthet i sine svar, *forutsatt* at intervjuet gjennomføres på en faglig forsvarlig måte. Her er det dessverre langt igjen på flere områder, som nevnt tidligere i diskusjonskapitlet.

Det er viktig at tiltak iverksettes for å evaluere både avhørsmetodikk hos politiet i dag (Rachlew, 2009; Skårdalsmo, 2010; Thoresen, et al., 2009) og hvordan avhørene i barnehusene fungerer (Dregelid, 2010c). Politidirektoratets manglede evaluering av barnehusene kan bety at de mister spisskompetanse siden prøveperioden snart er over for de første barnehusene sin del, og faste ansettelser ikke blir aktuelt før evalueringen er gjort (Torheim, 2010).

Det er særdeles viktig at kunnskapen om gode intervjumetoder også implementeres i utdanningen av alle faggrupper som møter barn. Barnevernsarbeidere, førskolelærere, lærere, helsesøstre, politi, psykologer og ansatte på hjelpetelefoner vil kunne være de første et barn forteller om overgrep til. De må vedkommende kjenne til farene ved lukkede eller ledende spørsmål og hvordan det kan true barnets vitnemål i neste instans.

Samtidig er kunnskap om gode avhørs- og intervjumetodikk noe som må vedlikeholdes og øves på jevnlig (Myklebust, 2009). Dette fordi det å stille åpne spørsmål som skal gjøres i avhør, er så forskjellig fra dagligtalen; det er en helt annen type dialog. I dagligtalen vil spørsmålene "Husker du noe mer?" og "Hva mer husker du?" oppfattes som ekvivalente. I et avhør kan de gjøre en uendelig stor forskjell: forskjellen på lukkede og åpne spørsmål. Formålet med et avhør er å få fram mest mulig informasjon, mens dagligtale bærer preg av sosialisering, gjensidig bekreftelse osv. Det er viktig med en bevissthet hos den som snakker med barnet om *når* de gjør *hva*; sosialisering eller avhører. De må også intervju barnet på en aldersadekvat måte (Melinder, 2010). En årsak til at det viser seg så vanskelig å få til gode

avhør på tross av mye opplæring, kan være nettopp manglede øvelse i og bevissthet på dette skillet. Derfor må metodeutviklingen i politiet fortsette (Myklebust, 2009; Rygh, 2008). Andre utdanningsinstitusjoner må også få inn denne kunnskapen på pensum og følge opp med praktisk øvelse og evaluering av tiltakene.

Videre er kunnskapen viktig for å høyne rettsikkerheten både for barn og voksne, siden det har vist seg at vitners troverdighet ofte vurderes ut fra hvordan de framstår (Ask, 2010; Bollingmo, Wessel, Eilertsen & Magnussen, 2008; Bollingmo, Wessel, Sandvold, Eilertsen & Magnussen, 2009) og at både menigmann og fagpersoner har begrenset kunnskap om vitneutsagn fra øyenvitner (Magnussen & Melinder, 2010; Magnussen, Melinder, Stridbeck & Raja, 2010; Melinder, Goodman, Eilertsen & Magnussen, 2004). Mer kunnskap vil forhåpentligvis bidra til at fokuset legges på *hvordan* vitner intervjues og *innholdet* i det de forteller, slik at rettssikkerheten høynes både for offer og tiltalte.

5 Oppsummering og konklusjon

Plasseringsstudien er på mange måter unik både i norsk og internasjonal sammenheng. Svært få vitenskapelige studier er gjort av selvbiografiske hukommelse hos barn utsatt for omsorgssvikt (Goodman, et al., 2010). Det har heller ikke vært mulig å finne særlig mange studier der barns og voksnes selvbiografiske hukommelse er sammenlignet direkte, og spesielt ikke fra emosjonelle hendelser. Deltagerne i denne studien har vært igjennom store emosjonelle påkjenninger før de blir intervjuet av våre forskere. Barna som opplever omsorgsovertagelsen, har i ulik grad vært utsatt for omsorgssvikt og/ eller mishandling. Både for barna og foreldrene er det i tillegg gjerne en stor emosjonell belastning med en atskillelse i form av omsorgsovertagelse fra barnevernet.

Denne hovedoppgaven har satt seg fore å undersøke om det er riktig at små barn husker dårligere enn voksne når de forteller om selvopplevde hendelser. Den søkte også å finne ut om det er aldersforskjeller i hvor *korrekt* barn og voksne husker en slik hendelse. Det har vært en viktig forutsetning at deltagerne er intervjuet med en intervjuprotokoll basert på anerkjent faglig forsvarlige intervjueteknikker. Styrker i studien har vært at alle deltagerne har fått de samme spørsmålene i lik rekkefølge, og at en forsker har deltatt under plasseringen for å kunne validere riktigheten av svarene som siden framkommer i intervjuene.

Det ble vist at hukommelsen for omsorgsovertagelsen holdt seg omtrent konstant fra deltagerne ble intervjuet etter én uke, til de igjen ble intervjuet tre måneder seinere. Det er sannsynliggjort at den emosjonelle og unike karakteren av hendelsen har bidratt sterkt til at minnet har holdt seg så godt. Å undersøke dette resultatet nøyere, vil være et viktig bidrag til debatten rundt farer og fordeler ved repetert intervjuing av mishandlede/misbrukte barn.

I tråd med annen forskning ble det funnet at barn i aldersgruppen 3 – 6 år forteller mindre enn eldre barn og voksne fra en selvopplevd hendelse, og de voksne rapporterer i gjennomsnitt mer informasjon enn barna på spørsmål for fri gjenhenting. Barna på 7 - 10 år rapporterte mer informasjon enn de andre barna. Det at de skåret høyere enn de eldste barna, antas å komme av relativt få deltagere i hver aldersgruppe og individuelle forskjeller. Forskjellene i rapportert mengde informasjon jevnet seg mer eller mindre ut mellom de to eldste barnegruppene og de voksne når de ble stilt direkte, åpne spørsmål.

Selv om voksne rapporterte mer informasjon enn barna, var det blant denne informasjonen også flere feil. Når svarene ble kontrollert for denne uriktige informasjonen, viste det seg at barna fra 7 år og oppover hadde nøyaktig like høy grad av prosentvis korrekthet som de voksne på åpne spørsmål; prosentandelen lå i gjennomsnitt for alle disse på over 90. Dette er et viktig funn i vitnepsykologisk sammenheng og i tråd med det flere andre studier har funnet. Selv om de minste barna hadde en noe lavere prosentvis korrekthet, skåret også de i gjennomsnitt svært høyt. Disse funnene er viktige bidrag til kognitiv utviklingspsykologi, hukommelsesforskning, vitnepsykologi og ikke minst opplæring i avhørsmetodikk. De bekrefter at barn som voksne gjør feil når de forteller om selvopplevde hendelser. Men den viktigste konklusjonen er at de alle kan være svært pålitelige vitner, og barn kan være vel så pålitelige som voksne når de forteller fra selvopplevde hendelser, forutsatt at de intervjues på en faglig forsvarlig måte.

Når det gjelder ja/nei-spørsmål, ble omtrent den samme trenden mellom alder og prosentvis korrekthet funnet som for åpne direkte spørsmål. En høyere prosentvis korrekthet her enn i andre studier kan bety at små barn ikke er like sårbare for ja/nei-spørsmål etter sterke emosjonelle og personlig signifikante hendelser som tidligere antatt. Imidlertid advares det mot å legge for stor vekt på dette resultatet grunnet spørsmålenes karakter i studien og en feilkilde i måten de er kodet på.

Resultatene i studien kan bidra til en større kunnskap om og forståelse for både barns og voksnes selvbiografiske hukommelse. De utgjør viktige funn i forhold til barn som vitner i rettssystemet. Når intervjuer utføres på en faglig forsvarlig og aldersadekvat måte er det ingen grunn til å tro at barn er mindre pålitelige vitner enn det voksne er, selv om de forteller mindre fra hendelsen.

Litteraturliste

- Alexander, K. W., Goodman, G. S., Schaaf, J. M., Edelstein, R. S., Quas, J. A. & Shaver, P. R. (2002). The role of attachment and cognitive inhibition in children's memory and suggestibility for a stressful event. *Journal of Experimental Child Psychology*, 83(4), 262-290.
- Alexander, K. W., Quas, J. A., Goodman, G. S., Ghetti, S. G., Edelstein, R. S., Redlich, A. D., et al. (2005). Traumatic impact predicts long-term memory for documented child sexual abuse. *Psychological Science*, 16(1), 33-40.
- Almindelig borgerlig Straffelov (1902). Hentet 14.10.2010 fra <http://www.lovddata.no>
- Ask, K. (2010). A Survey of Police Officers' and Prosecutors' Beliefs About Crime Victim Behaviors. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6), 1132-1149.
- Baddeley, A. (2002). The concept of episodic memory. I A. Baddeley, J. P. Aggleton & M. A. Conway (Red.), *Episodic memory: new directions in research* (s. 1-10). Oxford: Oxford University Press.
- Bahrack, L. E., Parker, J. F., Fivush, R. & Levitt, M. (1998). The effects of stress on young children's memory for a natural disaster. *Journal of Experimental Psychology-Applied*, 4(4), 308-331.
- Bollingmo, G., Wessel, E., Eilertsen, D. E. & Magnussen, S. (2008). Credibility of the emotional witness: A study of ratings by police investigators. *Psychology Crime & Law*, 14(1), 29-40.
- Bollingmo, G., Wessel, E., Sandvold, Y., Eilertsen, D. E. & Magnussen, S. (2009). The effect of biased and non-biased information on judgments of witness credibility. *Psychology Crime & Law*, 15(1), 61-71.
- Brewin, C. R. (2007). Autobiographical memory for trauma: Update on four controversies. *Memory*, 15(3), 227-248.
- Bussey, K., Lee, K. & Grimbeek, E. J. (1993). Lies and secrets: implications for children's reporting of sexual abuse. I G. S. Goodman & B. L. Bottoms (Red.), *Child victims, child witnesses: understanding and improving testimony* (s. 147-168). New York: Guilford Press.
- Cassel, W. S. & Bjorklund, D. F. (1995). Developmental patterns of eyewitness memory and suggestibility - an ecologically based short-term longitudinal-study. *Law and Human Behavior*, 19(5), 507-532.
- Ceci, S. J., Kulkofsky, S., Klemfuss, J. Z., Sweeney, C. D. & Bruck, M. (2007). Unwarranted assumptions about children's testimonial accuracy. *Annual Review of Clinical Psychology*, 3, 311-328.
- Christianson, S. A. & Loftus, E. F. (1991). Remembering emotional events - the fate of detailed information. *Cognition & Emotion*, 5(2), 81-108.
- Colman, A. M. (2003). *A dictionary of psychology*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Conway, M. A. & Holmes, E. A. (2005). Autobiographical memory and the working self. I N. Braisby & A. Gellatly (Red.), *Cognitive psychology* (s. 507-543). Oxford: Oxford University Press.
- Cordon, I. M., Pipe, M. E., Sayfan, L., Melinder, A. & Goodman, G. S. (2004). Memory for traumatic experiences in early childhood. *Developmental Review*, 24(1), 101-132.
- Cozby, P. C. (2001). *Methods in behavioral research*. Mountain View, Calif.: Mayfield Pub. Co.
- Craik, F. I. M. & Lockhart, R. S. (1972). Levels of processing - framework for memory research. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 11(6), 671-684.

- Deffenbacher, K. A., Bornstein, B. H., McGorty, E. K. & Penrod, S. D. (2008). Forgetting the once-seen face: Estimating the strength of an eyewitness's memory representation. *Journal of Experimental Psychology-Applied*, 14(2), 139-150.
- Deffenbacher, K. A., Bornstein, B. H., Penrod, S. D. & McGorty, E. K. (2004). A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. *Law and Human Behavior*, 28(6), 687-706.
- Dent, H. (1992). The effects of age and intelligence on eyewitnessing ability. I H. Dent & R. Flin (Red.), *Children as witnesses* (s. 1-13). Chichester: Wiley.
- Dregelid, S. (2010a). Barns rettsikkerhet trues. *Politiforum*, April. Hentet 14.10.2010 fra <http://www.politiforum.no/id/3468>
- Dregelid, S. (2010b). Familievold til overflaten. *Politiforum*, August. Hentet 14.10.2010 fra <http://www.politiforum.no/id/3577>
- Dregelid, S. (2010c). Vet ikke om barnehusene «fungerer». *Politiforum*, April. Hentet 14.10.2010 fra <http://www.politiforum.no/id/3467>
- Eisen, M. L. & Carlson, E. B. (1998). Individual differences in suggestibility: Examining the influence of dissociation, absorption, and a history of childhood abuse. *Applied Cognitive Psychology*, 12, S47-S61.
- Eisen, M. L., Goodmann, G. S., Qin, J. J., Davis, S. & Crayton, J. (2007). Maltreated children's memory: Accuracy, suggestibility, and psychopathology. *Developmental Psychology*, 43(6), 1275-1294.
- Fisher, C. B. (2004). Informed consent and clinical research involving children and adolescents: Implications of the revised APA ethics code and HIPAA. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33(4), 832-839.
- Fivush, R. (1993). Developmental perspectives on autobiographical recall. I G. S. Goodman & B. L. Bottoms (Red.), *Child victims, child witnesses: understanding and improving testimony* (s. 1-24). New York: Guilford Press.
- Fivush, R. (2002). The development of autobiographical memory. I H. L. Westcott, G. M. Davies & R. Bull (Red.), *Children's testimony: a handbook of psychological research and forensic practice* (s. 55-68). Chichester: John Wiley.
- Fivush, R. & Nelson, K. (2004). Culture and language in the emergence of autobiographical memory. *Psychological Science*, 15(9), 573-577.
- Fivush, R. & Schwarzmuller, A. (1995). Say it once again - effects of repeated questions on children's event recall. *Journal of Traumatic Stress*, 8(4), 555-580.
- Flin, R., Boon, J., Knox, A. & Bull, R. (1992). The effect of a 5-month delay on children's and adults' eyewitness memory. *British Journal of Psychology*, 83, 323-336.
- Goodman, G. S. (2005). Wailing babies in her wake. *American Psychologist*, 60(8), 872-881.
- Goodman, G. S., Ghetti, S., Quas, J. A., Edelstein, R. S., Alexander, K. W., Redlich, A. D., et al. (2003). A prospective study of memory for child sexual abuse: New findings relevant to the repressed-memory controversy. *Psychological Science*, 14(2), 113-118.
- Goodman, G. S. & Melinder, A. (2007a). Child witness research and forensic interviews of young children: A review. *Legal and Criminological Psychology*, 12, 1-19.
- Goodman, G. S. & Melinder, A. (2007b). The development of autobiographical memory: A new model. I S. Magnussen & T. Helstrup (Red.), *Everyday memory* (s. 111-134). Hove: Psychology Press.
- Goodman, G. S., Quas, J. A. & Ogle, C. M. (2010). Child maltreatment and memory. *Annual Review of Psychology*, 61, 325-351.
- Goodman, G. S. & Reed, R. S. (1986). Age-differences in eyewitness testimony. *Law and Human Behavior*, 10(4), 317-332.
- Hauer, E. (2004). The harm done by tests of significance. *Accident Analysis and Prevention*, 36(3), 495-500.

- Helsinkideklarasjonen (1964, revidert 2008). Hentet 14.10.2010 fra <http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Helsinki-deklarasjonen/>
- Helstrup, T. & Kaufmann, G. (2000). *Kognitiv psykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hinkle, D. E., Jurs, S. G. & Wiersma, W. (2003). *Applied statistics for the behavioral sciences* (5th ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- Howe, M. L. (1997). Children's memory for traumatic experiences. *Learning and Individual Differences*, 9(2), 153-174.
- Hutcheson, G. D., Baxter, J. S., Telfer, K. & Warden, D. (1995). Child witness statement quality - question type and errors of omission. *Law and Human Behavior*, 19(6), 631-648.
- Jarlsbo, R. (2007, 16. oktober). Vil du høre noe hemmelig? *Dagbladet*. Hentet 15. oktober 2010 fra Retriever
- Justis- og politidepartementet. (2007). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011. Vendepunkt*. Hentet 14.10.2010 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/kriminalitetsbekjempelse/vold-i-naere-relasjoner/handlingsplanen-vendepunkt---status-juli.html?id=522260>
- La Rooy, D., Lamb, M. E. & Pipe, M. E. (2009). Repeated interviewing. A critical evaluation of the risks and potential benefits. I K. Kuehnle & M. Connell (Red.), *The evaluation of child sexual abuse allegations. A comprehensive guide to assessment and testimony* (s. 327-361). Hoboken, N.J.: J. Wiley.
- Lov om barneverntjenester av 19. juli nr. 100 (1992).
- Luus, C. A. E. & Wells, G. L. (1992). The perceived credibility of child eyewitnesses. I H. Dent & R. Flin (Red.), *Children as Witnesses* (s. 73-92). Chichester: Wiley.
- Magnussen, S., Andersson, J., Cornoldi, C., De Beni, R., Endestad, T., Goodman, G. S., et al. (2006). What people believe about memory. *Memory*, 14(5), 595-613.
- Magnussen, S. & Melinder, A. (2010). What Psychologists Know and Believe about Memory. A Survey of Practitioners. *Submitted*.
- Magnussen, S., Melinder, A., Stridbeck, U. & Raja, A. Q. (2010). Beliefs About Factors Affecting the Reliability of Eyewitness Testimony: A Comparison of Judges, Jurors and the General Public. *Applied Cognitive Psychology*, 24(1), 122-133.
- Marin, B. V., Holmes, D. L., Guth, M. & Kovac, P. (1979). The potential of children as eyewitnesses. A comparison of children and adults on eyewitness tasks. *Law and Human Behavior*, 3(4), 295-305.
- Melinder, A. (2004). *Perspectives on children as witnesses*. Unpublished Doctoral dissertation, University of Oslo.
- Melinder, A. (2010). Når barn er informanter. Kognitive faktorer og gode strategier. I E. Befring, I. Frønes & M.-A. Sørli (Red.), *Sårbare unge: nye perspektiver og tilnærminger* (s. 139-152). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Melinder, A., Alexander, K., Cho, Y. I., Goodman, G. S., Thoresen, C., Lonnum, K., et al. (2010). Children's eyewitness memory: A comparison of two interviewing strategies as realized by forensic professionals. *Journal of Experimental Child Psychology*, 105(3), 156-177.
- Melinder, A., Goodman, G. S., Eilertsen, D. E. & Magnussen, S. (2004). Beliefs about child witnesses: A survey of professionals. *Psychology Crime & Law*, 10(4), 347-365.
- Merritt, K. A., Ornstein, P. A. & Spicker, B. (1994). Children's memory for a salient medical procedure - implications for testimony. *Pediatrics*, 94(1), 17-23.
- Myklebust, T. (2009). *Analysis of field investigative interviews of children conducted by specially trained police investigators*. Unipub, Oslo.

- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysing using SPSS for Windows* (3rd ed.). Maidenhead: McGraw-Hill ; Open University Press.
- Paz-Alonso, P. M. & Goodman, G. S. (2008). Trauma and memory: Effects of post-event misinformation, retrieval order, and retention interval. *Memory*, 16(1), 58-75.
- Peace, K. A. & Porter, S. (2004). A longitudinal investigation of the reliability of memories for trauma and other emotional experiences. *Applied Cognitive Psychology*, 18(9), 1143-1159.
- Peterson, C. (1999). Children's memory for medical emergencies: 2 years later. *Developmental Psychology*, 35(6), 1493-1506.
- Peterson, C. & Bell, M. (1996). Children's memory for traumatic injury. *Child Development*, 67(6), 3045-3070.
- Peterson, C. & Whalen, N. (2001). Five years later: Children's memory for medical emergencies. *Applied Cognitive Psychology*, 15(7), S7-S24.
- Pezdek, K. & Taylor, J. (2002). Memory for traumatic events in children and adults. I M. Eisen, J. A. Quas & G. S. Goodman (Red.), *Memory and suggestibility in the forensic interview* (s. 165-183). Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Pipe, M. E., Lamb, M. E., Orbach, Y. & Esplin, P. W. (2004). Recent research on children's testimony about experienced and witnessed events. *Developmental Review*, 24(4), 440-468.
- Pipe, M. E. & Wilson, J. C. (1994). Cues and secrets - influences on children's event reports. *Developmental Psychology*, 30(4), 515-525.
- Politidirektoratet. (2010). *Kommenterte straffesakstall første halvår 2010*. Hentet 14.10.2010 fra http://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_829.pdf.
- Poole, D. A. & White, L. T. (1991). Effects of question repetition on the eyewitness testimony of children and adults. *Developmental Psychology*, 27(6), 975-986.
- Poole, D. A. & White, L. T. (1993). 2 years later - effects of question repetition and retention interval on the eyewitness testimony of children and adults. *Developmental Psychology*, 29(5), 844-853.
- Pozzulo, J. D., Dempsey, J. L., Crescini, C. & Lemieux, J. M. T. (2009). Examining the relation between eyewitness recall and recognition for children and adults. *Psychology Crime & Law*, 15(5), 409-424.
- Quas, J. A., Davis, E. L., Goodman, G. S. & Myers, J. E. B. (2007). Repeated questions, deception, and children's true and false reports of body touch. *Child Maltreatment*, 12(1), 60-67.
- Quas, J. A. & Lench, H. C. (2007). Arousal at encoding, arousal at retrieval, interviewer support, and children's memory for a mild stressor. *Applied Cognitive Psychology*, 21(3), 289-305.
- Quas, J. A., Malloy, L. C., Melinder, A., Goodman, G. S., D'Mello, M. & Schaaf, J. (2007). Developmental differences in the effects of repeated interviews and interviewer bias on young children's event memory and false reports. *Developmental Psychology*, 43(4), 823-837.
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte tiltak*. Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Radvansky, G. A. (2006). *Human memory*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Rongved, I. D. (2008). *Losing a child to the Child Protective Services: biological parents' memory of the removal and psychological problems in planned versus acute removals*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Rutherford, A. (2005). Long-term memory: encoding to retrieval. I N. Braisby & A. Gellatly (Red.), *Cognitive psychology* (s. 269-306). Oxford: Oxford University Press.

- Rygh, M. (2008). Avhør og metodeutvikling. *Politiforum*. Hentet 14.10.2010 fra <http://www.politiforum.no/id/2418>
- Schacter, D. L. (1987). Implicit memory - history and current status. *Journal of Experimental Psychology-Learning Memory and Cognition*, 13(3), 501-518.
- Schacter, D. L. (2001). *The seven sins of memory: how the mind forgets and remembers*. Boston: Houghton Mifflin.
- Schmidt, F. (2010). Detecting and Correcting the Lies That Data Tell. *Perspectives on Psychological Science*, 5(3), 233-242.
- Simcock, G. & Hayne, H. (2002). Breaking the barrier? Children fail to translate their preverbal memories into language. *Psychological Science*, 13(3), 225-231.
- Skårdalsmo, E. M. B. (2010, 9. juli). Troverdige barn. *Aftenposten*.
- Squire, L. R. (1986). Mechanisms of memory. *Science*, 232(4758), 1612-1619.
- Squire, L. R. (1992). Declarative and nondeclarative memory - multiple brain systems supporting learning and memory. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 4(3), 232-243.
- Stokke, R. K. (2007). *Maltreated children's memory for a traumatic separation: relations between stress, dissociation and memory for the event*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Svela, H. O. & Okkenhaug, L. S. (2010). Kritiserer dommeravhør *Bergens Tidende*. Hentet 14.10.2010 fra <http://www.bt.no/nyheter/lokalt/lommemannen/Kritiserer-dommeravhoer-1102326.html>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Thoresen, C., Lonnum, K., Melinder, A. & Magnussen, S. (2009). Forensic Interviews With Children in CSA Cases: A Large-Sample Study of Norwegian Police Interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 23(7), 999-1011.
- Thoresen, C., Lonnum, K., Melinder, A., Stridbeck, U. & Magnussen, S. (2006). Theory and practice in interviewing young children: A study of Norwegian police interviews 1985-2002. *Psychology Crime & Law*, 12(6), 629-640.
- Torheim, Ø. (2010, 9. august). Barnehus i fare for å miste spisskompetanse. *Bergens Tidende*. Hentet 14.10.2010 fra Retriever.
- Torheim, Ø. & Sævig, R. (2010, 4. mars). Må vente opp mot 150 dager på avhør; fakta barnehus. *Bergens Tidende*. Hentet 15.10.2010 fra Retriever.
- Tulving, E. (1985). Memory and consciousness. *Canadian Psychology-Psychologie Canadienne*, 26(1), 1-12.
- Tulving, E. (2002). Episodic memory: From mind to brain. *Annual Review of Psychology*, 53, 1-25.
- Westcott, H. L., Davies, G. M. & Bull, R. H. C. (2002). *Children's testimony: a handbook of psychological research and forensic practice*. Chichester: John Wiley.
- Westcott, H. L. & Kynan, S. (2006). Interviewer practice in investigative interviews for suspected child sexual abuse. *Psychology Crime & Law*, 12(4), 367-382.
- Whitten, W. B. & Leonard, J. M. (1981). Directed search through autobiographical memory. *Memory & Cognition*, 9(6), 566-579.

Vedlegg

Vedlegg A: Observasjonsskjema

Vedlegg B: Intervjuprotokoll, barn

Vedlegg C: Kategorisering av spørsmål

Vedlegg A: Observasjonsskjema

SEKVENSIELT OBSERVASJONSSKJEMA FOR AKUTT PLASSERING

§ _____

Barneverntjenesten ved saksbehandlere drar hjem til barnet

Tid på dagen kl _____

Hvor møter vi barnet? _____

Personer fra barneverntjenesten: repr.A _____ kj _____ alder _____ navn

repr.B _____ kj _____ alder _____ navn

Barnet: født _____ gutt _____ jente _____

Biologisk mor tilstede _____ ikke tilstede _____ alder _____

Biologisk far tilstede _____ ikke tilstede _____ alder _____

Andre familiemedlemmer tilstede _____ ikke tilstede _____ antall _____

Andre tilstede i hjemmet ved ankomst: person A _____ kj _____ alder _____ navn

person B _____ kj _____ alder _____ navn

person C _____ kj _____ alder _____ navn

person D _____ kj _____ alder _____ navn

FASE 1 - Barnevernet ankommer

Barnet

Affektiv stemninger.

Valens

Grad av tilstedeværelse

1. Ikke tilstede 2. I liten grad 3. Noen grad 4. Nokså høy grad 5. Svært høy grad

	1. Ikke tilstede	2. I liten grad	3. Noen grad	4. Nokså høy grad	5. Svært høy grad
Glede.	☐	☐	☐	☐	☐
Avsky.	☐	☐	☐	☐	☐
Sinne. .	☐	☐	☐	☐	☐
Overraskelse.	☐	☐	☐	☐	☐
Tristhet.	☐	☐	☐	☐	☐
Forakt.	☐	☐	☐	☐	☐
Frykt.	☐	☐	☐	☐	☐

Arousal

Grad av tilstedeværelse

1. Ikke tilstede 2. I liten grad 3. Noen grad 4. Nokså høy grad 5. Svært høy grad

	1. Ikke tilstede	2. I liten grad	3. Noen grad	4. Nokså høy grad	5. Svært høy grad
Grad av opphisselse.	☐	☐	☐	☐	☐

Verbale mål:

Grad av tilstedeværelse

1. Ikke tilstede 2. I liten grad 3. Noen grad 4. Nokså høy grad 5. Svært høy grad

	1. Ikke tilstede	2. I liten grad	3. Noen grad	4. Nokså høy grad	5. Svært høy grad
Aksepterende.	☐	☐	☐	☐	☐
Aggressiv/sint.	☐	☐	☐	☐	☐
Verbal motstand.	☐	☐	☐	☐	☐

Fysiske mål /mestringsstrategier:

Grad av tilstedeværelse

1. Ikke tilstede 2. I liten grad 3. Noen grad 4. Nokså høy grad 5. Svært høy grad

	1. Ikke tilstede	2. I liten grad	3. Noen grad	4. Nokså høy grad	5. Svært høy grad
Aggressiv/sint.	☐	☐	☐	☐	☐
Flukt.	☐	☐	☐	☐	☐
Fysisk motstand.	☐	☐	☐	☐	☐
Tilbaketrekning/apati.	☐	☐	☐	☐	☐

Biologisk mor/ biologisk far/ andre personer tilstede: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/ mestringsstrategier

FASE 2: Barnevernstjenestens samtale med biologiske foreldre

Hvem er tilstede:

Barnet _____

Biologisk mor _____

Biologisk far _____

Søsken

1. kjønn _____ alder _____
2. kjønn _____ alder _____
3. kjønn _____ alder _____
4. kjønn _____ alder _____
5. kjønn _____ alder _____

Andre tilstede _____

Hva blir det informert om i barneverntjenestens samtale:

	I høy grad	I liten grad	Ingen info
Hvor barnet skal			
Hvem barnet nå skal bo hos			
Hva som skjer med barnehage/skole/aktiviteter			
Kontakt med barnet etter flytting			
Andre forhold:			

Under samtalen

Biologisk mor: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk far: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Barneverntjenesten snakker med barnet

Hvor: _____

Hvem er tilstede:

Biologisk mor _____

Biologisk far _____

Søsken

1. kjønn _____ alder _____
2. kjønn _____ alder _____
3. kjønn _____ alder _____
4. kjønn _____ alder _____
5. kjønn _____ alder _____

Andre familiemedlemmer, person A. kjønn _____ alder _____ forbindelse _____

person B kjønn _____ alder _____ forbindelse _____

person C kjønn _____ alder _____ forbindelse _____

person D kjønn _____ alder _____ forbindelse _____

Andre kjente av familien, person A kjønn alder _____ forbindelse _____

person B kjønn alder _____ forbindelse _____

person C kjønn alder _____ forbindelse _____

person D kjønn alder _____ forbindelse _____

Offentlige tjenestepersoner

Politi _____

Psykolog _____

Lege _____

Andre: _____

Hva blir det informert om i barneverntjenestens samtale

	I høy grad	I liten grad	Ingen info
Bakgrunn for flytting			
Ut fra barnets alder/nivå/forståelse.			
Hvor barnet skal.			
Hvem barnet nå skal bo hos			
Tidsaspekt			
Hva som skjer med barnehage/skole			
Hva som skjer med aktiviteter			
Mulighet for kontakt med mor/far/søsken etter flytting			
Konkret avtale i forhold til første kontakt			
Hvor skal mor være			
Hvor skal far være			
Hvor skal søsken (ved søskenplassering) være			
Andre forhold:			

Under samtalen

Barnet: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

FASE 3: Pakking/forberedelse

Hvem er tilstede:

Barnet _____

Biologisk mor _____

Biologisk far _____

Søsken

1.	kjønn_____	alder_____
2.	kjønn_____	alder_____
3.	kjønn_____	alder_____
4.	kjønn_____	alder_____
5.	kjønn_____	alder_____

Barnevernsarbeider/e _____

Andre: _____

Har barnet med seg noe spesielt utover klær og toalettsaker?

Barnet: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk mor: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk far: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Fase 4: Avskjed

Hvem er tilstede:

Barnet _____

Biologisk mor _____

Biologisk far _____

Søsken

1.	kjønn_____	alder_____
2.	kjønn_____	alder_____
3.	kjønn_____	alder_____
4.	kjønn_____	alder_____
5.	kjønn_____	alder_____

Barnevernsarbeider/e _____

Andre: _____

I situasjonen

Barnet: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk mor: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk far: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Andre fysiske reaksjoner:

Holdning : _____

Klemming: _____

Flukt: _____

Aggressivitet _____

FASE 5: Barneverntjenesten kjører sammen med barnet og ev mor/ far til beredskaps/fosterhjemmet/ institusjon

Hvem er tilstede:

Biologisk mor _____

Biologisk far _____

Søsken

1.	kjønn_____	alder_____
2.	kjønn_____	alder_____

Barnevernsarbeider/e _____

Andre_____

Farge på bilen _____

I bilen

Barnet: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk mor: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk far: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

**Barnevernstjenesten snakker med beredskaps/fosterforeldre/
miljøterapeut**

Hvem er tilstede

Barnet _____

Biologisk mor _____

Biologisk far _____

Søsken 1. kjønn_____ alder_____

2. kjønn_____ alder_____

Beredskaps/fosterhjemsforeldre person A____ kj____ alder____ navn

person B____ kj____ alder____ navn

Miljøterapeut i institusjon person A____ kj____ alder____ navn

person B____ kj____ alder____ navn

Andre_____

Hva blir det informert om i barneverntjenestens samtale

	I høy grad	I liten grad	Ingen info
Hva har barnet med seg			
Barnets vaner (mat/legging/lek)			
Kontakt med biologiske foreldre/samvær			
Kontakt med søsken/samvær			
Kontakt med barnevernstjenesten			
Konkrete avtaler som er gjort			
Biologiske foreldres tilstedeværelse i samtalen			
Andre forhold:			

FASE 7: Barneverntjenesten og ev biologisk mor/far drar

Avskjed

Barnet: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk mor: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Biologisk far: Samme skjema for affektive stemninger, verbale mål og fysiske mål/
mestringsstrategier

Andre fysiske reaksjoner:

Holdning : _____

Klemming: _____

Flukt: _____

Aggressivitet _____

Vedlegg B: Intervjuprotokoll

Barn: Intervju I

Setting: Det skal ikke være andre personer tilstede enn barnet og intervjuer i rommet der intervjuet foretas. Noter off-topic perioder i venstre marg, tema og angi tid!

Barnets navn: _____ Dagens dato: _____
Barnets saksnr: _____ Plasseringsdato/ §: _____
Barnets alder/f.dato: _____ Intervjuers navn: _____
Barnets kjønn: Jente Gutt Lokalisering av intervju: _____

Tidsangivelse: Start kl.: _____ Slutt kl.: _____ Totalt: _____ min

del I: Innledende spørsmål

1. Det var fint at vi kunne snakke litt sammen. Jeg heter og vi skal snakke sammen en liten stund i dag om hvordan du tenker og føler om ting. Du vet, noen barn tenker på saker som vi voksne ikke alltid skjønner, og jeg vil gjerne lære mer om hvordan barn tenker på ting som de har vært med på. Du..... har jo vært med på mange ting i ditt liv, og jeg vil gjerne høre om noen av de tingene i dag. Men først vil jeg få høre hvem som bor i familien din. Kan du fortelle meg hvem som bor i familien din?

Vet du..... når vi snakker med hverandre, så kan det skje at jeg sier noe som du ikke skjønner, eller noe som er feil. Hvis det skjer, kan du bare rette på meg, og si hva som er feil. Hvis jeg spør to ganger om noe, kan det være fordi jeg ikke skjønner helt hva du mener. Synes du det er OK? Så er det en ting til. *Jeg har med en båndopptaker som jeg lurte på om jeg kan legge her mellom oss, slik at jeg tar opp det vi sier. I tillegg skriver ned det du sier for at jeg bedre skal kunne huske det etterpå. Men mest skal jeg prøve å følge med på hva du sier og forteller. Høres det greit ut?*

2. Hvem er _____?

3. Hvem er _____?

4. Hvem er _____?

5. Hvem er _____?

6 a) Dersom barnet forteller om hvem som bor i beredskapsfamilien, si: OK, så flink du er til å huske alle navnene, men hvem bor i din egentlige familie?

b) Dersom barnet forteller om egentlig familie, si: OK, så flink du er til å huske alle navnene, hvem bor i det huset vi er i nå?

del II: Åpne Spørsmål om plasseringen

7. Jeg vet at _____ og _____ fra barnevernet kom og hentet deg og at du flyttet hit. Men jeg var ikke med da, så jeg vil at du skal fortelle meg alt DU husker fra den dagen de kom og du flyttet hit.

8. Da barnevernet (navn) _____ og _____ kom inn i huset/skolen/barnehagen din, hva var det første som skjedde? Hva hendte rett etter det?

9. Er det noe annet?

10. Fortell meg alt du husker fra den dagen, selv om du ikke tenker at det er så viktig!

Etter del II, fortsetter man til del III. Dersom barnet ikke har svart noe i del II, går man forsiktig videre. Vurder fortløpende hvordan samtalen forløper, blir det for vanskelig for barnet avsluttes samtalen med "her og nå" ting som å se på leker, rommet eller annet. Gi barnet den lille gaven og takke for at han/hun vart så flink til å fortelle om så vanskelige ting til deg. Si at du kommer tilbake om en stund igjen.

Til intervjueren: Bruk flere ark dersom nødvendig!

Ta en liten pause, spis frukt og drikk litt vann.

del III: Spørsmål om plasseringen

11. Hvilken tid på dagen var det da _____ og _____ fra barnevernet kom?

Var det morgen? _____ ettermiddag? _____ kveld? _____ natt? _____

12. Hvor var du da barnevernet kom? Var du hjemme, på skolen, barnehagen eller noe annet sted da barnevernet kom? Hvis du var et annet sted, hvor var du?

13. Hvem var sammen med deg da _____ og _____ (barnevernet) kom?

14. Var moren din der? _____

15. Var faren din der? _____

16. Var noen av søsknene dine der; søster/bror? _____

17. Var læreren din/barnehagetanten din der? _____

18. Da _____ og _____ fra barnevernet kom inn i huset/barnehagen/skolen din og du så dem, hva gjorde du da? _____

19. Hva gjorde moren din da barnevernet snakket med henne?

20. Hva sa moren din til barnevernet da?

21. Hva gjorde faren din da barnevernet snakket med han?

22. Hva sa faren din til barnevernet da? _____

23. Var det noen andre voksne som var der da barnevernet kom og du ble flyttet fra hjemmet/barnehagen/skolen?

Hva sa de andre voksne til barnevernet?

24. Hva slags bil kjørte _____ og _____ fra barnevernet?

25. Hva slags farge var det på bilen? _____

26. Hva slags farger hadde _____ og _____ fra barnevernet på klærne sine?

27. Hva slags hårfarger hadde _____ og _____ fra barnevernet?

28. Hadde barnevernet med seg en hund da de hentet deg?

29. Vet du hvor lenge du skal du være her du er nå? Hos/På _____ og _____?

30. Skal du fortsette i/på _____ barnehage/skole mens du bor her?

31. Har du hatt besøk av noen fra barnehagen/skolen imens du har bodd her?

32. Når skal du møte mor/mor og far neste gang?

33. Nå når du bor her, hvor ofte får du lov til å møte mor/mor og far?

34. Det er ofte vanskelig både for barn og voksne når barna må flytte. Hvordan var det for deg når barnevernet kom for å flytte deg?

a) Hva gjorde du? _____

b) Hvilke følelser gav du uttrykk for? _____

c) Hva sa du? _____

35. Gråt noen da barnevernet kom for å hente deg og du flyttet hit? _____. Hvem?

36. Gråt _____ og _____ fra barnevernet da?

37. Hvem pakket sakene dine da du skulle dra? Hvem hjalp til?

38. Hjalp forsker til med å pakke? _____

39. Var det noen som hylte/gråt da barnevernet var hos dere for å flytte deg? _____. Hvem?

40. Var det noen som var sinte? _____. Hvem? _____

41. Var det noen som var glade da barnevernet var hjemme hos mor/mor og far? _____.
Hvem?

42. Var det noen som var redde? _____. Hvem?

43. Da du kjørte hit til _____ og _____ (beredskaps-/fosterhjem/ institusjonen)
hvem var i bilen sammen med deg?

44. Ble noen andre med? _____

a) mor? _____

- b) far? _____
- c) barnevernet? _____
- d) forsker? _____
- e) lærer/barnehage lærer? _____
- f) hunden? _____

45. Kan du fortelle meg hva du hadde med deg da du kom hit?

46. Fortell litt om hva som skjedde da du kom til beredskaps-/fosterhjemmet/ institusjonen?

Hva var den neste tingen som hendte? Hva hendte etter det? Noe mer?

47. Hvem var det som stod og ventet på deg da du kom til fosterhjemmet/institusjonen?

Beredskapshjem/fosterhjem? _____ Barnevernet? _____ Mor/far? _____
Lærer/førskolelærer? _____ Andre? _____

48. Da barnevernet (og forskeren) var der i beredskaps-/fosterhjemmet/ institusjonen sammen med deg, fikk _____ og _____ vite noe om hva du liker og ikke liker?

Fikk de vite hva du spiser? _____

Fikk de vite hva du leker med? _____

Fikk de vite hva du gjør før du legger deg om kvelden? _____

49. Var moren din der da _____ og _____ fikk vite om disse tingene?

50. Var faren din der da _____ og _____ fikk vite om disse tingene? _____

51. Var det andre der da _____ og _____ fikk vite om disse tingene? For eksempel læreren din?

52. Var barnevernet der da _____ og _____ fikk vite om disse tingene? _____

53. Hva skjedde etter at de fikk vite om hva du liker/ikke liker, hva du spiser, leker og gjør før du legger deg?

54. Noe mer? _____

55. Hva gjorde du da mor /mor og far _____ og _____ fra barnevernet skulle dra? _____

56. Hva sa du da moren din/ mor og far/ _____ og _____ sa hade i beredskaps-/fosterhjemmet/institusjonen? _____

57. Hvordan reagerte moren din da hun sa hade i beredskaps-/fosterhjemmet/ institusjonen?

58. Hvordan reagerte faren din da han sa hade til beredskaps-/fosterhjemmet/ institusjonen?

59. Nå har jeg spurt det om en masse ting. Er det noe mer du vil fortelle fra den dagen da du måtte flytte til fosterhjemmet/institusjonen?

Del IV: Spørsmål om tiden etter plasseringen

60. Hvordan var det da du møtte mor/far/søsken sist gang? _____

Mer? _____

61. Hvordan har du det nå? _____

62. Hvordan har du hatt det etter du flyttet? Kan du fortelle litt om det?

Det er veldig fint at du forteller alt du tenker på, selv om du ikke synes at det er så viktig!

63. Vet du hvorfor du måtte flytte? Hvorfor du ikke kan bo sammen med mamma/ mamma og pappa slik det er nå? _____

a) Hvordan var det for deg?

b) Har du fortalt noen andre om hvorfor du måtte flytte?

c) Er det noe mer du vil fortelle?

64. Hadde noen fortalt deg at du kanskje måtte flytte før den dagen du ble hentet og kom hit? Evt. når og hvem? _____

65. *Hvor ofte snakket mamma/pappa med deg om flyttingen?*

Snakket de med deg:

a) *ikke i det hele tatt*

b) *en gang*

c) *to-tre ganger*

d) *daglig*

66. *Hvor godt skjønte/visste du hva som skulle skje?*

- Synes du at du visste det:

a) *ikke i det hele tatt*

b) *noe/litt*

c) *godt*

d) *svært godt*

67. Er det noe som kunne vært annerledes den dagen barnevernet hentet deg og du kom hit til _____ og _____?

68. Hvis du kunne ønske deg at en ting skulle vært annerledes nå når du er her i beredskaps-
/fosterhjemmet/institusjonen, hva ville det vært? _____

70. Kan du fortell meg hvor moren din er/bor nå?

71. Kan du fortelle meg hvor faren din er/bor nå?

72. Hva med søsteren/broren din? Hvor bor hun/han/de?

73. Hva gjør du vanligvis når du er sammen med din biologiske familie? _____

69. Hva gjør du vanligvis her i løpet av dagen? _____

Det var alle spørsmålene jeg hadde. Er det noe mer du vil si eller noe du vil spørre om?

Avrundning

Avslutt samtalen med "her og nå ting" som å se på leker, rommet, tegne e.l. Gi barnet gaven og si takk for at han/hun vart så flink til å fortelle om så vanskelige ting til deg. Si at du kommer tilbake om en stund (oppfølging etter ca 3 mnd).

Vedlegg C: Kategorisering av spørsmålene

Fri gjenhenting: 1-10 + 34, 45, 46, 59

Åpne direkte:

18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,29,30,31,32,33,35,37,39,40,41,42,53,54,55,56,57,58,63.

Spørsmål med valgmuligheter: 11,12, 43+44 (a,b,c,d,e), 47

[Lagt inn i kategorien over]

JA/NEI-spørsmål: 13,14,15,16,17,48 a,b,c, 49,50,51,52.

[Spørsmål 13 hører egentlig til i kategorien åpne direkte. Imidlertid er kodingen gjort slik at vi ikke skiller sp.13 fra 14-17]

False memory JA/NEI: 28,36,38,44 f